

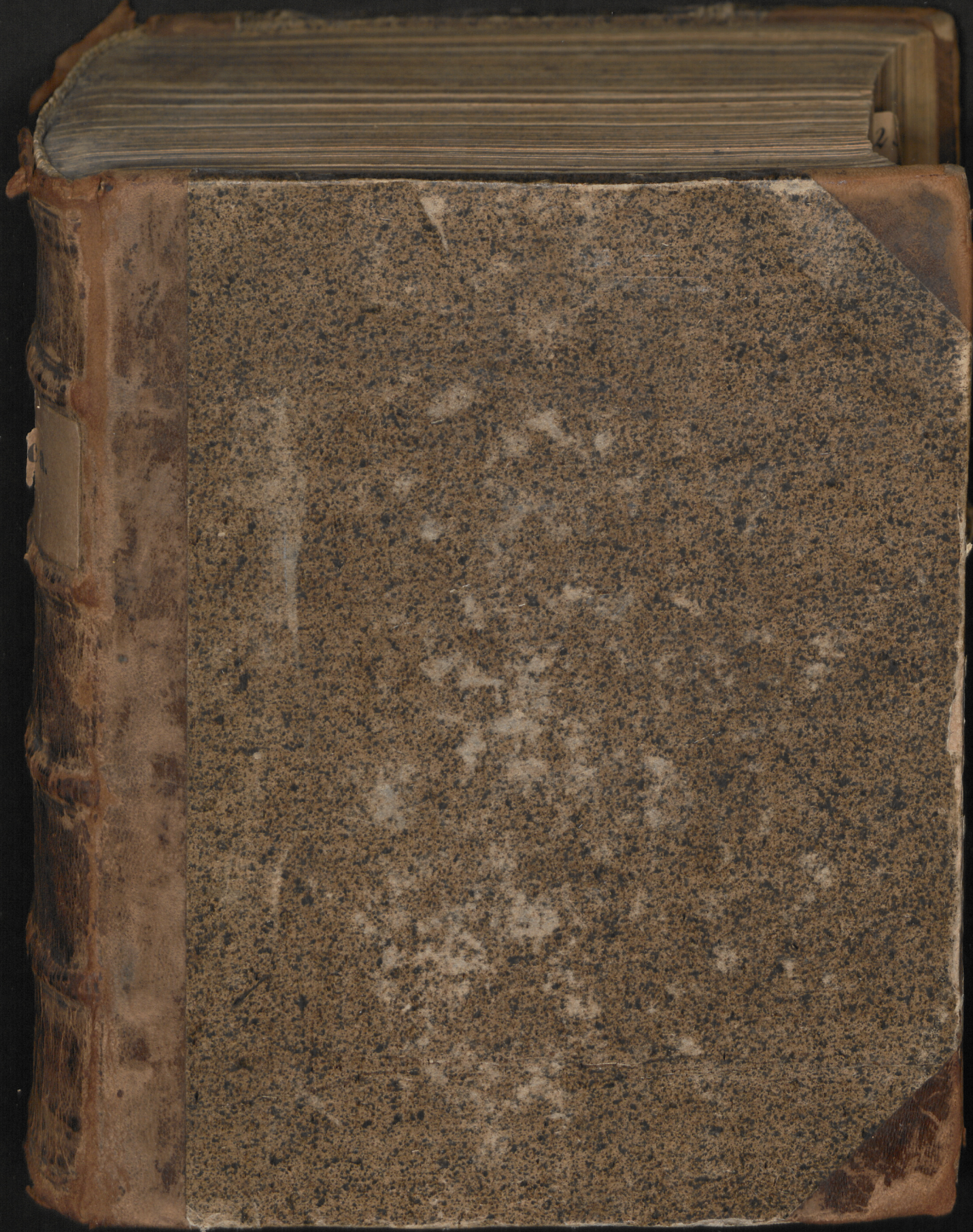
Dissertationem Theologicam De Scandalo Dato Atque Accepto Ad Locos Matth. XIX, 1-11, Et IX, 1-8 Illvstrandos

Wittebergae: Stanno Tzschidrichiano Excvsä, [1755]

<https://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn185265564X>

Druck Freier Zugang

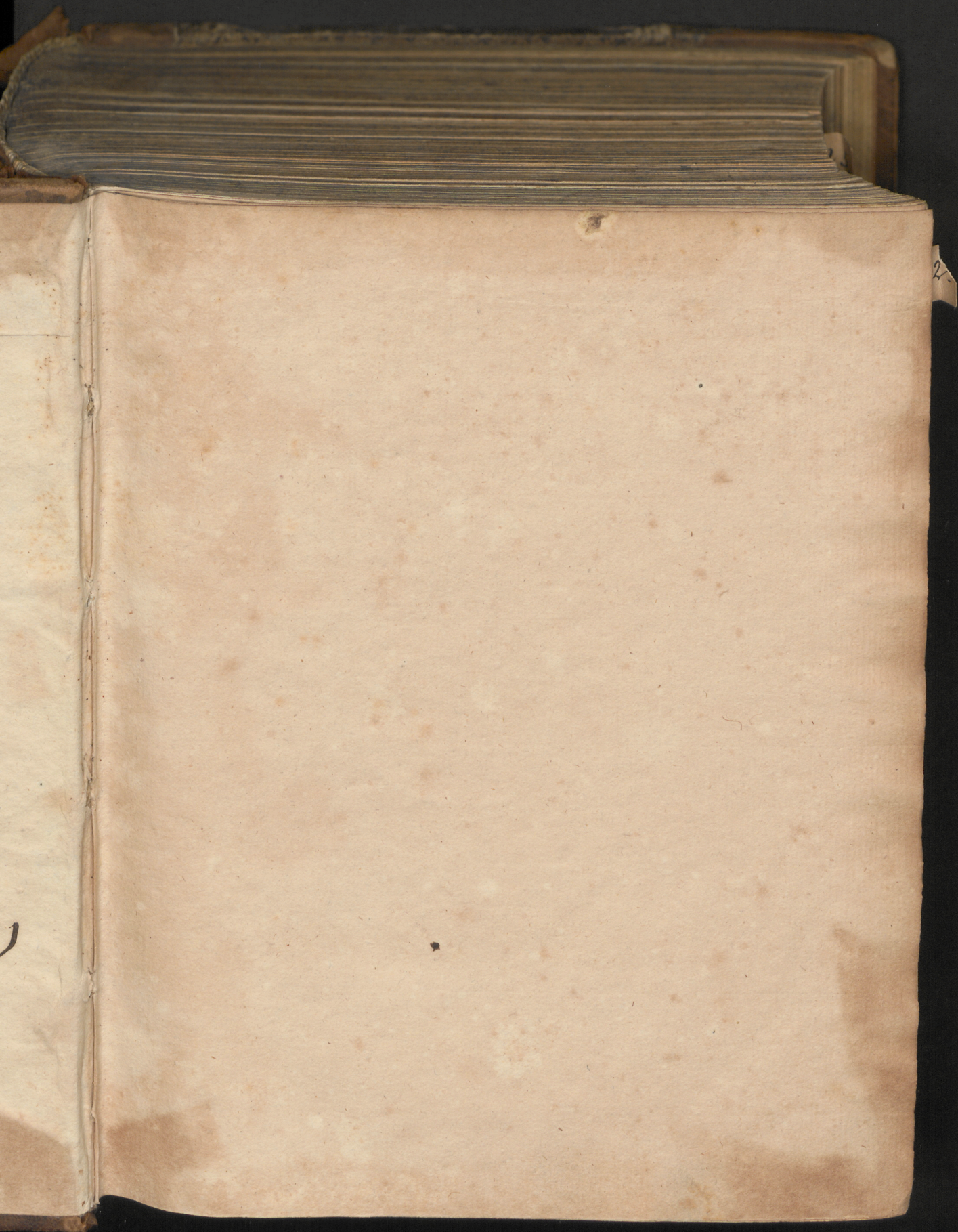
410

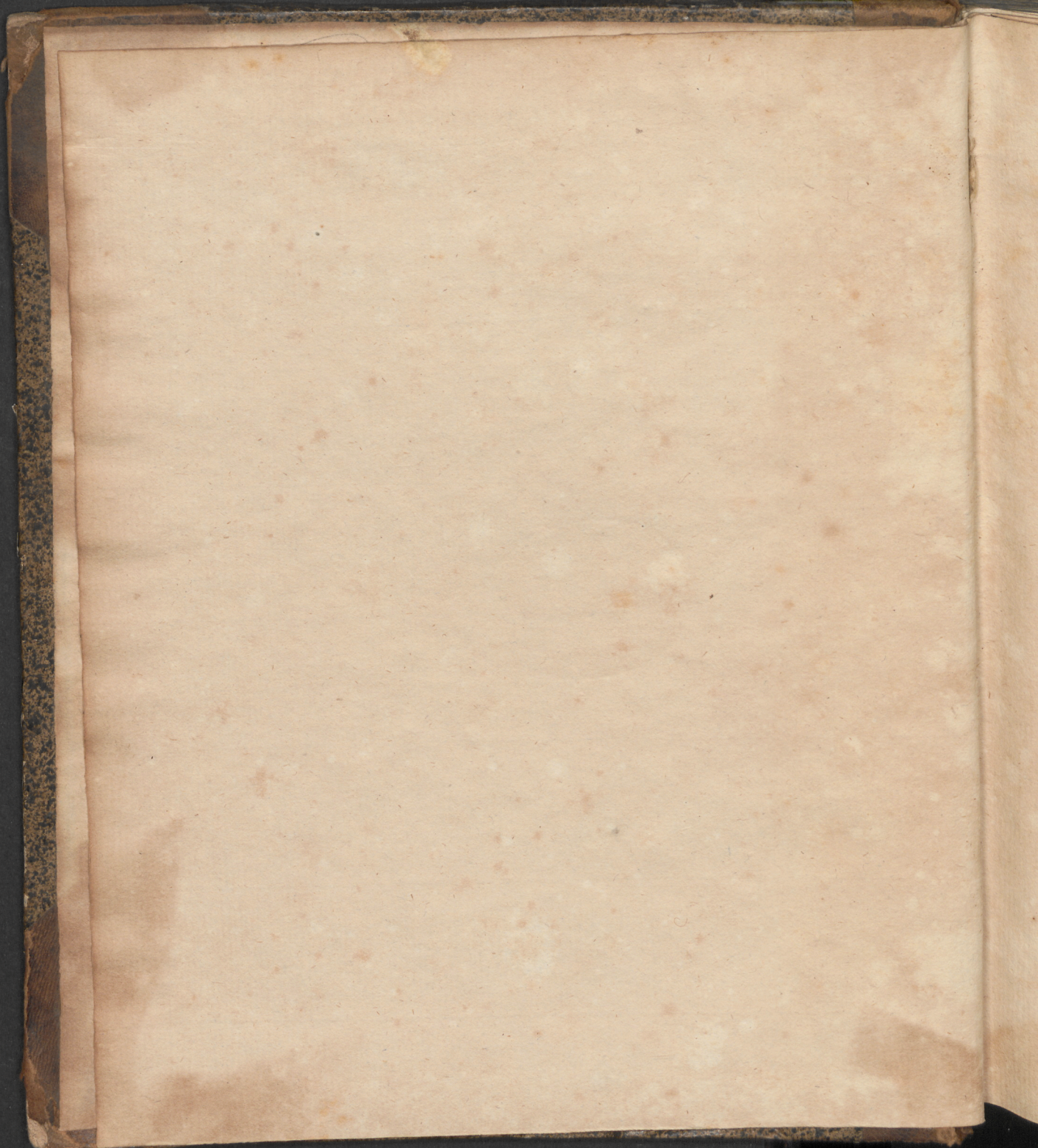
a. B.

48. b. 8.

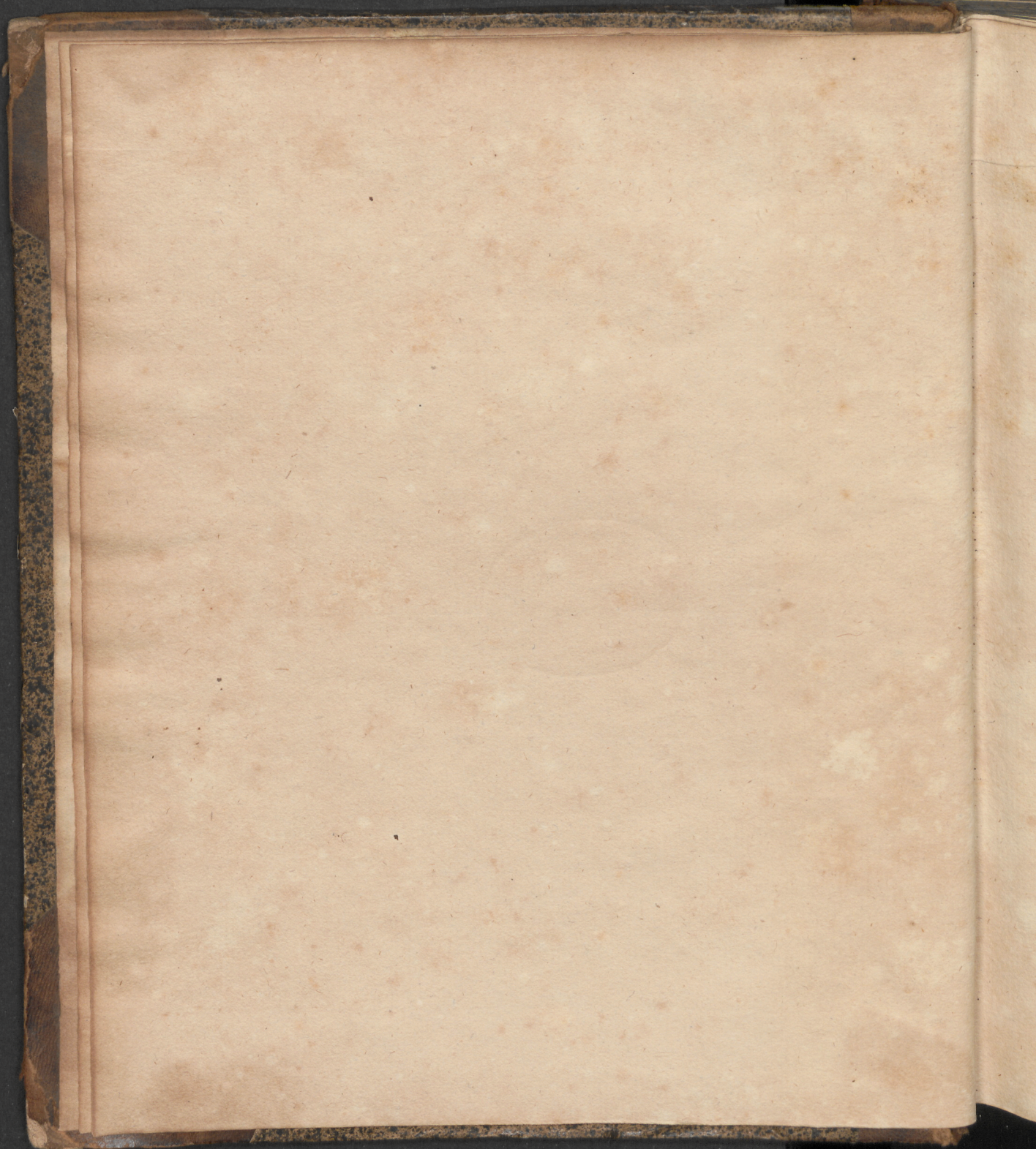
23.

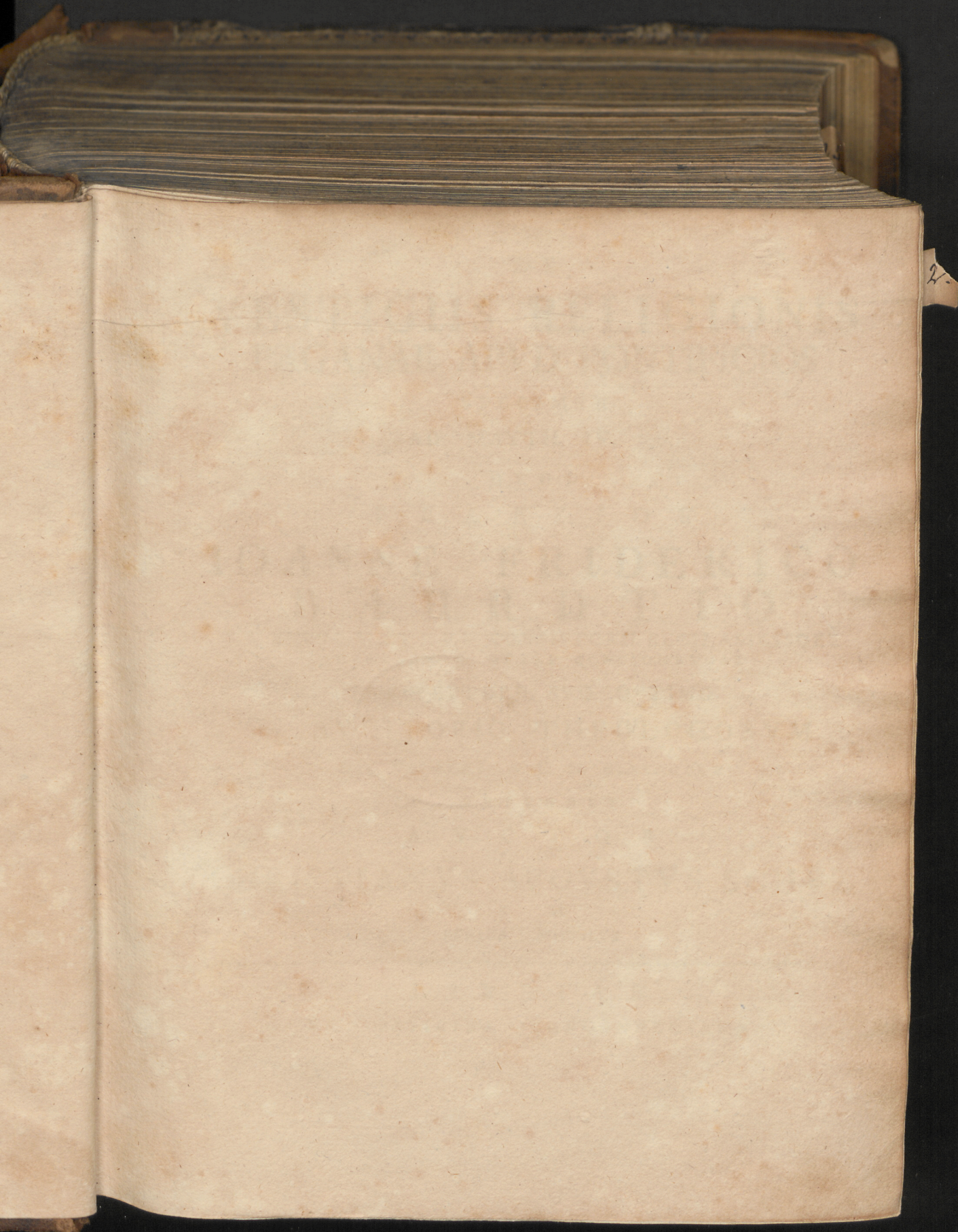
Fa-1092 (23)

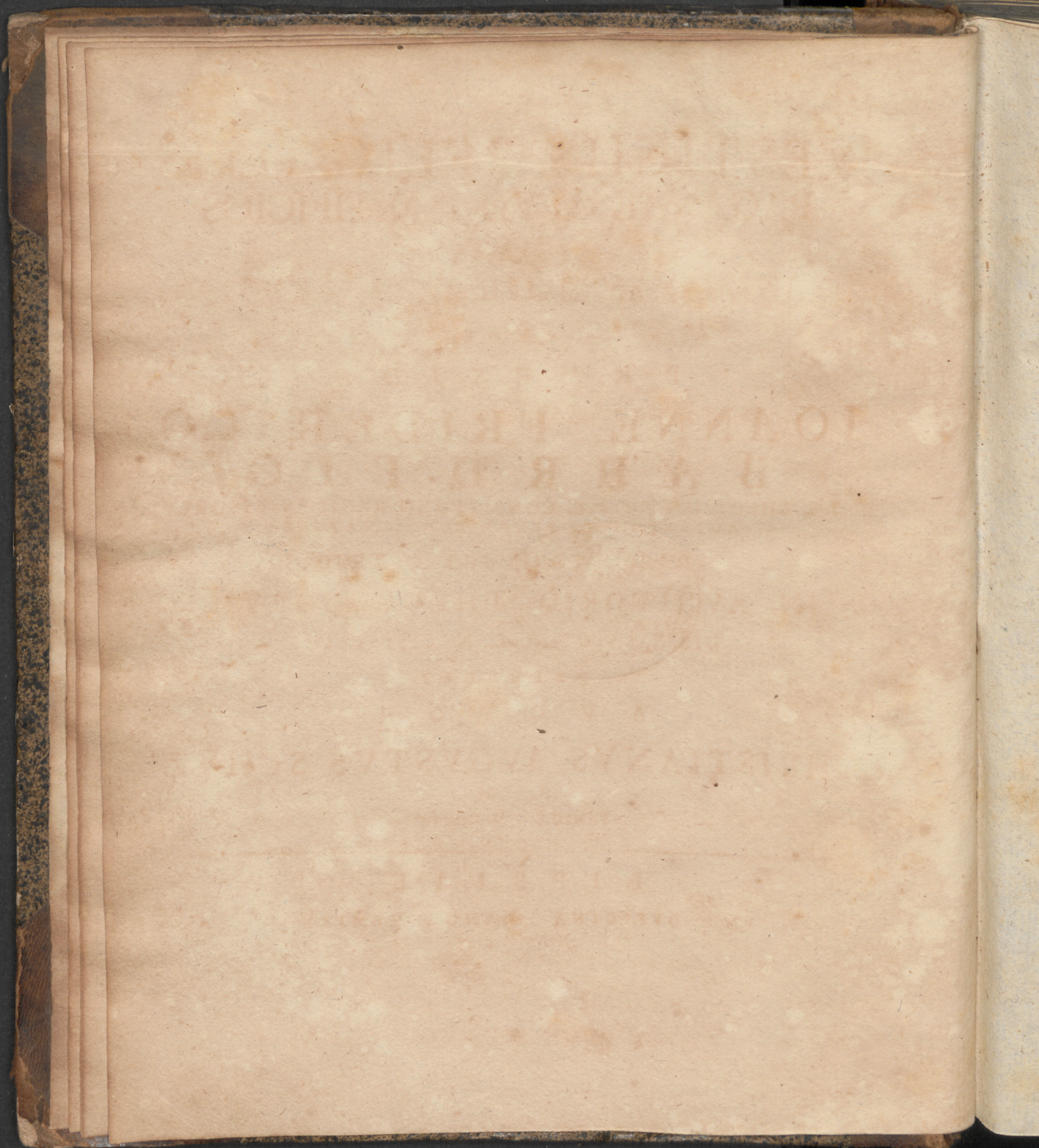

Q. D. B. V

DISSERTATIONEM THEOLOGICAM

DE

SCANDALO DATO
ATQVE ACCEPTO

AD LOCOS

MATTH. XII, 1-11, ET IX, 1-8

ILLVSTRANDOS

P R A E S I D E

CHRIST. SIGISMVND O GEORGIO

SS. THEOL. DOCT. EIVSDEMQUE PROF. PVBL. ORDIN
REGIOELECTORAL. ALVMNORVM EPHORO
ET H. T. DECANO

AD DIEM

IVNII CIO IO CC LV

IN AUDITORIO MAIORI

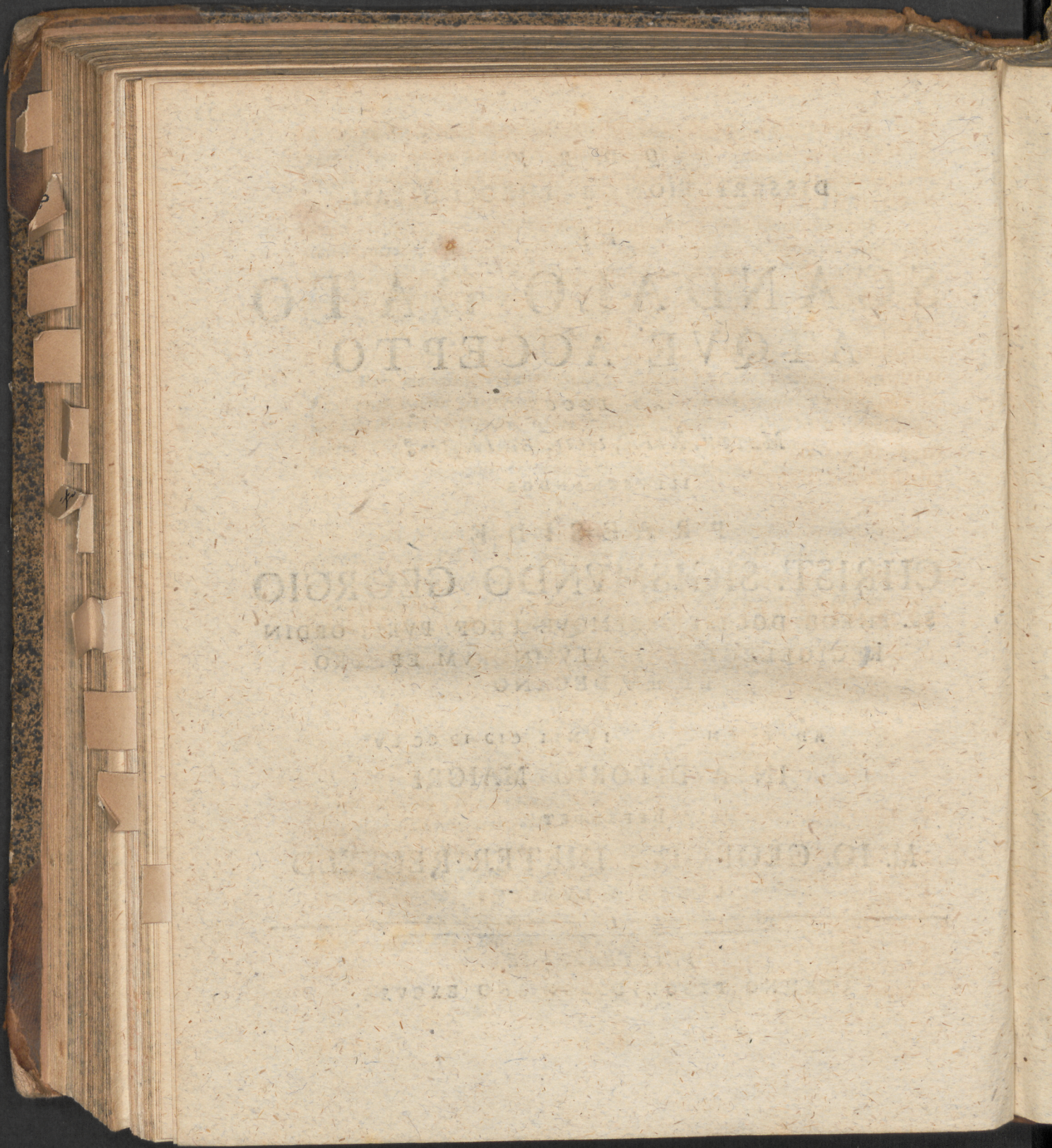
DEFENDET

M. IO. GEORGIUS DIETER. REHFELD

LVCAVIA LV SATVS

VVITTEBERGAE

STANNO TZSCHIDRICHIANO EXCVSA

In iis peccatis, quae aut plurimi homines pro peccatis non habent, aut, peccata esse, non semper agnoscunt, grauiſſimum illud *ſcandali* peccatum referendum eſſe uidetur. Vt enim nihil de infima plebe dicamus, trium duntaxat hierarchicorum ſtatuum faciamus mentionem generatim. Quot hic ſunt magiſtratus, quot Eccleſiae miniſtri, quot parentes, qui ex altera parte ne expendunt quidem, nec credunt, ſeſe actionibus, uerbis, ac geſtibus ſuis, ſubditis, auditoribus, ac liberis dare ſcandalum, ex altera uero parte ex inſontibus proximi uerbis atque actionibus ſcandalum accipientes lapſus inſimulant eum, ipſi labentes. Vtriusque huius ſcandali peccatum Sospirator dedocet in duabus illis pericopis Euangelicis, quas praeſens exhibet Diſſertatio. Faxit Summum Numen, ut gloriae diuini Numinis et aedificationi proximi hic labor bene uertat.

CAPVT I

Q V O

EVANGELIVM IN FESTO MICHAELIS

MATTH. XII, 1 — II, EXTANS

ILLVSTRATVR

VERSVS I — 3

1 Εν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες. Τίς ὁρᾷ μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;
2 Καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν καὶ
3 ἔειπεν. Αὐτὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν μὴ στραφῇτε, καὶ γένηθε, ὡς παῖδες, οὐ μὴ εἰσελθῇτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes. Quisnam maior est in regno coelorum? Et aduocans Iesus puerulum statuit istum in medio eorum, et dixit. Amen dico uobis, nisi conuerſi fueritis, et fiat, sicut pueruli, non ingrediemini in regnum coelorum.

A 2

ΕΞΗΓΗ.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

Εν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ - - ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. *In eadem illa hora, qua Iesus, in urbe Capernaum, de censu soluendo admonitus, eum solue- rat miraculose, iuxta Matth. XVII, 24, seqq. acceperunt discipuli ad Iesum, eò animo, ut interrogarent eum, postquam, breui abhinc tempore, in uia di- sputauerant de hac materia, et a Iesu interrogati, quid egissent, tacuerant, pudentes forte superbiae suae, Marc. IX, 33, 34, nunc uero, cum idem δια- λογισμὸς εἰσῆλθε ἐν αὐτοῖς, τίς ἂν μείζων esset, ut S. Lucas, cap. IX, 46, refert, opportunum esse tempus, iudicantes ulro ad Iesum accedunt, dicentes, in genere, quisnam, quis quaeso, maior, (Comparatiuus pto superlatiuo posi- tus, ut sensus sit, quisnam maximus, i. e. dignitate et auctoritate tibi pro- ximus, quales loci etiam, Matth. XIII, 32; Marc. IX, 34 Luc. IX, 46, 1 Cor. XV, 19, et alibi, ut et in profanis scriptoribus, occurrunt.) est in regno coelo- rum, quod tu in his terris conditurus es, ne suspicaretur Iesus, quod ipsi, fastus lue laborantes, iam de primo honoris titulo contenderent, facile concitantes, quod Iesus, qui ipsis humilitatis suae exemplum dudum pro- posuerat, et ad humilitatem eos adhortatus erat, Matth. XI, 29, aequo ani- mo hanc arrogantiam uix ferret, hinc, tecto nomine, quaestionem propo- nunt, factum suum simulantes, sed Iesus καρδιογνώστης, qui nouerat, quid in corde hominis esset, Io. II, 24, 25, etiam hunc ipsorum διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν uidebat, ut expresse scripsit S. Lucas, cap. IX, 47. Quare, ut eorum superbiam corrigeret, et ad humilitatis gratiam apud DEVM, 1 Petr. V, 5, eos adduceret, simulque inculcarer, quod regnum coelorum, i. e. DEI, sine gratiae, non consistat in edendo, bibendo, superbiendo, et id genus aliis huius mundi φαντασίαις, sed in pace, gaudio spirituali, hu- militate, cet. Rom. XIV, 17, 1 Petr. V, 5, 6, ad pueros, in uersu sequenti, su- perbiae experies, qui, diuersae sortis et conditionis homunciones, dum con- currunt, non inuicem prius de praerogatiua contendunt, sed cordis sim- plicitate se promiscuae coniungunt, inuicem oblectantes, non rationem sangui- nis, diuitiarum, uestium, et similibus, habentes, eos ablegat, ut humilita- tem discant.*

Καὶ προσκαλεσάμενος - - καὶ εἶπεν. *Et, cum nosset Iesus, quod ipsi quaerentes essent illi, qui uolebant in regno Messiae esse ministri pri- marii, et quod sua causa quaestionem proposuerant, aduocauit, ad superbiam ipsorum supprimendam, puerulum, quem, cum acceperat iste, apprehen- dens, Marc. IX, 36, Luc. IX, 47, statuit ipsum in medio ipsorum discipulorum quae- rentium, ut a puerulo isto discerent humilitatem et simplicitatem, cui*

idem

idem erat, utrum in medio, uel primo loco, stare, an extra medium, uel infimo loco. Talem igitur animum cum induere iubeantur, in uersu sequenti, discipuli, puerulus uidetur talis fuisse, qui usum rationis habuit, et uocatus ad Iesum accedere potuit, non uero βρέφος, siue lactens, et omnis rationis usus expers, uti CAMERONI, ad h. l. aliisque placuit, scribenti, παιδίον, h. l. eodem sensu usurpatur, quo cap. II Matthaei, ubi iubet Angelus Iosepho παραλαβέσθαι τὸ παιδίον. Nam si de puero hic agitur, nullus fere est adeo ingenuus puer, ut accedens ad aetatem illam, quae adolescentia dicitur, possit esse idoneum exemplum huius humilitatis et simplicitatis, ad quam Christus suos adhortatur, siquidem inter duo illa extrema puerilis aetatis, quae CAMERO posuit, datur medium, dantur nimirum trium, uel quatuor, annorum pueruli, de quibus omnes circumstantiae, quae hic requiruntur, proprie praedicari possunt, uidelicet, humiles et simplices sunt, superbiae et simulationis ignari, iuxta u. 4, accedere possunt uocati, possunt sibi in medio, iuxta uersum 2, possunt offendi iuxta u. 6, possunt in ulnas recipi, iuxta Marc. IX, 36, iuxta CAMERONIS autem sententiam haec omnia, praeter ultimum, praedicari non possunt de lactentibus proprie, hinc, cum a proprio uerborum significato, sine urgente necessitate, recedendum non sit, in nostra sententia perstatimus adducta. Vtrum uero hic puerulus, quem Iesus ad se aduocauit, S. Ignatius fuerit, ut, post alios, MONTACUTIVS tradidit, scribens, Hunc autem puerum, sic a Domino sinu acceptum, Ignatium fuisse, ex antiquis aliqui prodiderunt, illum Antiochenae Ecclesiae Episcopum tertium ἐκ Πέτρου διαδοχῆς, ideo Θεόκλητον, et Θεόφορον nominatum. Nicephorus, lib. II, cap. 35, id a uetustioribus matuatur, Ignatium, inquit, tenellum etiamnum, tanquam simplicem et integrum, manibus suis sublatum, Christus exhibuit, atque simplicitatem integritatemque ostendere uolens ac commendare, nisi ei ipsi similes fierent, nequaquam illos in regnum, quod tum praedicabatur, peruenturos esse dicit. Et certe, qui uixit cum Apostolis, et familiariter cum iis uersatus est, quidni tenellus adhuc, hoc honoris genere a Christo cohonestari potuit, cum praeseius sciret, eum insigni aliquando martyrio coronandum, adhuc incertum est, sicut incertum quoque est, utrum S. Martialis fuerit, uti IANSENIUS statuit. Quae admodum igitur, puerulum paucorum annorum, adeoque aetate et statura talem intelligendum esse, contextus docet, sic RICHARDI SIMONII opinionem, in Not. ad Vers. Gall. qua, hominem simplicem et humilem, qui instar infantis fuerit, indigitari, propugnat, prorsus reiecit, utpote quae tum Graeco dicendi generi, secundum quod inauditum prorsus, homines humiles et simplices παιδιά dici, tum ipsi contextui, aduersatur, ut sequentes uersus edocebunt.

Ἀμὴν λέγω - - τῶν οὐρανῶν. *Profecto*, de uoce ἀμὴν, uid. ad u. 32 *Euang. Domin. Aduent. II, dico uobis*, discipulis, qui uestras cogitationes, aemulationem, ac contentiones bene noui, *Io. II, 25. Hebr. IV, 13*, et quo tendat quaestio uestra, qui non ea, quae DEI sunt, sed ea tantum, quaeritis, quae humana sunt, *Matth. VI, 33, XVI, 23*, carni uestrae blandiuntur, et ad regnum mandanum spectant, *Matth. XX, 20, seqq. Luc. XXII, 24 nisi conuerſi fueritis a superbia ad humilitatem, a contentione ad mansuetudinem, ab hypocrisi, astutia, et malitia ad simplicitatem, ab odio ad amorem, adeoque aliam mentem, ingenio uestro mutato, indueritis, et, hac ratione, fiat, corde immutato, sicut puerili*, qui non ambiunt primas, sed simplices sunt, humiles, innocentes, et *Φιλαδέφειοι*, adeoque, qua uirtutes recensitas, non qua intelligentiam et infirmitates, *1 Cor. XIV, 20, Eph. IV, 14, 1 Petr. II, 1, 2, non ingrediemini in regnum coelorum*. Sensus est. Vos de primis dignitatibus et honoribus, in regno coelorum consequendis, contenditis fastuosi, qui tamen, nisi animum mutaueritis et fastum deposueritis, ne quidem ingrediemini in regnum coelorum, sed prorsus ab hoc regno excludemini, quia fides, quae sola ingressum in istud aperit, cum cordis superbia ac fastu consistere nequit. Quare si uultis introire, cum tremore et metu hoc operamini, *Phil. II, 12*, contentionemque de primis dignitatibus deponentes humilitati studeatis, *1 Petr. V, 5, 6*, et puerulis similes sitis, *1 Cor. XIV, 20*. Ad haec GROTIUS obseruauit recte, quod regnum coelorum discipuli alio, atque Dominus alio, sensu acceperint, inquit, *Discipuli uoce regni coelestis intelligebant cum Hebraeis ceteris*, (paucis exceptis, qui ueram sententiam de Messia eiusque regno tenebant, quo referimus, Simeonem, Hannam, aliosque,) *regnum aspectabile, sed de coelo datum. Christus ueram regni sui naturam explicandam aliis temporibus reseruans, agit de gloria post resurrectionem, quae et ipsa regnum coeleste, et quidem excellentissime, dici solebat. Ita saepe a pane huius uitae ad panem uitae alterius nos reuocat. Interim uero intelligere potuissent discipuli ex responsione Domini, regnum eius non fore tale, quale sibi persuadebant, atque hac ratione ad sanio rem mentem redire, inprimis cum paulo ante eos, cap. XVII, 22, 23, de sua passione atque resurrectione docuerat, ipsique ideo contristati erant, sed paulo momento illi, huc illuc impuls, mox denuo indulgebant carnis affectibus, et animo elato ad Christum accedebant, solliciti de gloria regni mundani, quae praeiudicata opinione imbutis, ad se, ut domesticos, primario pertinere, uidebatur, cum tamen humilitati esset studendum, quam in seqq. ulterius commendat Sospitator.*

ΠΡΟΣΟΚ

ΠΡΟΣΟΙΚΕΙΩΣΙΣ

I O si nunquam horae existerent, quae fastus, malitiae, astutiae, hypocrisios, inuidiae, et odii, sed omnes illae humilitatis, simplicitatis, candoris, sinceritatis, et amoris, nosque apud DEVM in gratia esse, essent testes, *1 Petr. V, 5, 6.*

II Vt praeiudicatae opiniones ueritati, felicitati, et saluti saepe obsunt, sic, difficillimam rem esse eas dedocere, iisque liberari, exempla discipulorum omniumque haereticorum docent. Caueamus igitur nobis ab hoc periculo, et, si in eo quoque simus, eo contendamus, ut liberemur.

III Qualis Rex, talis grex, qualis uitis, tales palmites. Vitis autem, cui insitus es, Rex tuus, cui similis esse debes, est humilis et amor ipse, *Matth. XI, 29, XXI, 5. Io. XV, 5.* Quomodo ergo tu, qui alta sapis, et de primis contendis, quomodo tu, qui fastu turgens humilitatem posthabes, uel ipsam contemnis, in grege Regis tui numerari, quomodo tu palmes in uite illa esse potes? Aridus es, fastuose, et abiiciendus, *Io. XV, 6, Luc. XIV, 11.* Fac, ut humilitate nouas uirescendi et crescendi capias uires, *1 Petr. V, 5, 6.*

IV Fugite, mortales, fastus idolum. Est enim hoc, quod primos parentes, et nos omnes, e felicitatis statu eiecit. Est hoc malum illud, quod a corrupta natura etiam nobis ingenitum et connatum est. Inuigilemus igitur, ut opprimamus id humilitatis studio, ne nos opprimat gloriae uanitate.

V Ecce, qui *εὐλοῖ* Ecclesiae sunt uisi, *Gal. II, 9*, fragiles fuere et lapsi, qui humilitati illi, *Matth. XI, 29*, proximi fuere, humilitatem deseruerunt. Quid ergo tu, qui superbis? Noli alta sapere, et efferre te, *Rom. XI, 20, 1 Cor. IV, 6*, ne grauiori lapsu ruas, sed uide, qui stas, ne cadas, *1 Cor. X, 12.* Conf. plura, quae de humilitate dicta sunt, *ad u. 11 Euang. Domin. post Trinit. XVII.*

VI Nonne pudes superbiae tuae, qui a paruulis, imo creaturis irrationalibus et plantis, conf. quae *ad u. 26, seqq. Euangel. Dom. XV post Trinit. dicta* sunt, adhuc discere te oportet uirtutes, ac pernoscere infirmitatem tuam?

VII In regnum coelorum si introire uolueris, pueruli ingenium induere, et, quo fias, sicut puerulus, renasci, debes, siue ueterem hominem exuas, nouum autem induas, ut fias noua creatura in Christo, *Io. III, 3, seqq. 2 Cor. V, 17, Eph. IV, 22, seqq. Col. III, 9, seqq.*

IIX Fastuosis in coelo nullum locum esse relinquit, sed humilibus, *Prou. XVI, 18, 1 Petr. V, 5, 6*, voce ἀμὴν confirmavit Dominum. Mentem ergo tuam muta, iuxta προσοικ, antecedit, et operare cum metus et tremore salutem tuam, *Phil. II, 12*.

IX O si fastuosi profundam cordis sui corruptionem agnoscerent tandem, et scandalum dare desinerent, ceterique autem homines discerent, eorum exemplo, fastus deformitatem, eumque viam esse ad infernum.

V E R S V S 4 — 6

4 Ὅς οὖν ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὡς τὸ
παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ
5 βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Καὶ ὅς ἐάν
δέξηται παιδίον τοιοῦτο ἐν ἐπὶ τὸ ὄνομα
6 ματί μου, ἐμὲ δέχεται. Ὅς δ' ἂν
σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων,
τῶν πισυνόντων εἰς ἐμὲ, συμφέρει αὐτῷ,
ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνίκος ἐπὶ τὸν τρα-
χήλον αὐτοῦ καὶ καταποντιοθῇ ἐν τῷ
πελάγῃ τῆς θαλάσσης.

Quicumque igitur humiliabit sese, sicut puerulus hic, hic est maior in regno coelorum. Et quicumque susceperit puerulum talem unum in nomine meo, me suscipit. Quicumque autem offenderit unum paruorum horum, credentium in me, praestaret ipsi, ut suspenderetur mola asinina in collo eius, et submergeretur in profundo maris.

Ε Ξ Η Γ Η Σ Ι Σ

Ὅς οὖν ταπεινώσει - - ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. *Quicumque igitur uestrum, fastum, qui est ueteris hominis, gratia Spiritus S. assistente exuens, et suum ingenium mutans, humiliabit sese ex ἀνυποκρίτω cordis simplicitate, quod est noui hominis, Eph. IV, 22, seqq. 1 Petr. V, 5, 6, sicut puerulus hic, scilicet ταπεινός, omnis superbiae, malitiae, astutiae, et simulationis expers, conf. quae ad uersum antecedentem notata sunt, hic erit, praesens pro futuro, per enallagen temporum, uid. Vindictae, p. 252, seqq. eo ipso momento, quo mutatio mentis facta est, maior reliquis, siue maximus, in regno coelorum. Quo magis ergo uestrum aliquis sese humiliabit, eo maior is erit ceteris. Contendite igitur eo, ut omnes humiles sitis, et omnes eritis magni, quicumque enim sese humiliat ipsum, ille exaltabitur, conf. quae de hoc dicto ad u. 11 Domin. XVII post Trinit. sunt dicta. Licet uero nemo adeo simplex, adeoque humilis, fieri possit adultus, uti puerulus talis est, de quo hic sermo est, interim tamen tales esse debent uoluntate, quales illi sunt natura, et, cum ad maiorem gradum alter altero peruenire queat, omnes ad eosdem gradus uirtutum donorumque maiores aspirare*

rare iubentur, Rom. XII, 6, seqq. 1 Cor. XII, 31, si in regno Messiae, siue gratiae, quod in his terris est, uoluerint esse maiores, atque Ecclesiae *κύλοι* ac lumina uideri, Gal. II, 9.

Καὶ ὅς ἂν δέξηται - - ἐμὲ δέχεται. Et quicumque beneuola mente puerulum talem unum suscipiet, non tantum qua hospitalitatem, quam uox *δέχεσθαι* alias exprimit, sed qua quaecunque etiam beneficia alia, quae, h. l. connotare uidetur, ut sensus sit, quicumque *beneficii aliquod genus*, qualia sunt hospitium, institutio, uisus, amicitus, eleemosynae, aliaque charitatis officia, uti ex Matth. XXV, 35, seqq. Act. XXI, 17, colligere licet, *conferet in puerulum talem unum*, scilicet humilem et in me credentem, iuxta uers. seq. qualem hic uobis proposui, et sub imagine eius unumquemque

ταπεινόφρονα, qui est *Ἰσοὺς ἁγίου* sicut puerulus hic, ut Syrus uertit. Cum enim, iuxta uersum antecedentem, ea, quae de tali puerulo praedicantur, de adultis simul asseruntur, qui eiusmodi puerulorum ingenium induere debent, sequitur omnino, etiam hoc in uersu, omnes eos, imagine pueruli huius, indigitari, ad eosque pertinere easdem praerogatiuas. Ne uero existimandum sit, humilitatem, sibi relictam, uel per se, id efficere, addidit Dominus, *ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου*, propter nomen meum, i. e. propter me, uid. Vindic. p. 276, ut unusquisque intelligat, humilitatem relatiue sumi, quatenus cum fide in Christum est coniuncta, prout in uersu sequenti expresse fidei eorum fit mentio, *me suscipit*, in quem credunt, et cuius sunt fratres, hoc est, mihi haec attribuo, quae ipsis fecerunt, prout Matth. XXV, 40, Hospitator ipse loquitur, *Profecto dico uobis, quodcumque fecistis uni horum fratrum meorum minimorum, mihi fecistis*, nec mihi saltem tribuo haec beneficia, sed ipse quoque mittens me, h. e. Pater meus, sibi tribuit, uti S. MARCVS addidit, *Et quicumque me suscepit, non me tantum suscipit, sed etiam mittentem me*, siue ut S. Lucas uerba, cap. IX, 48, fluunt, *quicumque me suscipiet, mittentem me suscipit*. Ex quibus simul intelligitur, uocem *δέχεσθαι*, ut supra monuimus, sensu sumi latiori.

Ὅς δ' ἂν σκανδαλίση ἕνα - - ἐν τῷ πλάγῃ τῆς θαλάσσης. Quicumque autem contra egerit, et eius loco, quod puerulum instituere, eumque in humilitate ac pietate confirmare, amare, et curam ipsius habere debeat, offenderit dato scandalo, siue id fiat inutilibus uerbis, siue improbo uiuendi genere, siue doctrina impura, siue superbiae, astutiae, inuidiae, aliisque id genus factis, quibus simplices illi a pietate ad malitiam, a ueritate ad mendacium, a uirtutibus reliquis ad uitia abducuntur, *unum paruulorum bonum, credentium in me*, ut de fide infantum euolui possunt, si libuerit,

PETRI HABERKORNII et MICH. WALTERI *dissertationes* eiusdem tituli, sic multi quidem falso persuadent sibi, inprimis parentes, famulae, alique, quorum curae demandati sunt pueruli, se non offendere posse infantes dictis ac factis suis, quia de iis iudicare non possent, rationis usu sufficienti destituti adhuc, sed assertionem Domini partim, quae omni exceptione maior est, convincimur de hac ueritate, infantes offendi posse, partim experientia edocemur, tenerrimos saepe infantes parentum aliorumque facta et uerba imitari lingua et gestibus in simplicitate, adultiores autem factis ipsis in malitia, et quem fugit, quod iidem, moribus parentum famularumque adulescentes, ad superbiam, iracundiam, malitiam, mendacium, aliaque uitia ipsorum temeritate, contentione, et leuitate quam facillime incitentur, et a simplicitate atque humilitate pededentim abducantur. Quam uero Sospirator dicit sententiam iis, qui offendiculo sunt, siue scandalum dant, puerulis, eandem quoque sibi dictam putent, qui adultioribus scandala praebentes simplicioribus, eorum fidem disturbant, ipsosque humiles ad superbiam, sinceros ad malitiam, pudicos ad impudicitiam, sobrios ad luxuriam, modestos ad petulantiam, castos ad lasciuiam, pacem amantes ad contentiones, reliqua, uerbis, gestibus, ac factis incitant. Praestaret certe his, uel, *Bonum esset potius*, ut S. Marcus scripsit *ipsi* offendenti, ut, uel *si*, conditionem enim infert uoculatio, *suspendetur in collo eius mola asinaria*, per synecdochen totius pro parte eius, scilicet, pro lapide molari, ut S. Marcus habet, *cap. IX, 42. Asinaria* autem *mola* uocatur, h. l. quia eiusmodi molae ab asinis plerumque circumagebantur, et molis manuariis, quas manibus agitabant, opponebantur, atque exinde coniicimus, maiorem lapidem intelligi molarem, ad exaggerandum scandali nefandum facinus eiusque poenam, qui in molis est superior, nec hic tam respici ad nomen lapidis molaris inferioris, qui minor est, et Graecis, ΠΟΛΥΨΕ et ΗΕΣΥΧΙΟ testibus, *ὄνος* dictus fuit, quam ad genus molae, uti paulo ante monuimus, quod ab asinis circumagebatur. Quamuis igitur eiusmodi strangulationis supplicium, quod lapide molari fieri potuit, satis graue fuisset, eoque e uiuis tolli potuisset delinquens, tamen illud cum submersione in mari erat coniunctum, proinde Sospirator, quoque addit, *et demergatur in profunditatem maris*. Non quidem hoc supplicii genus Iudaeis olim receptum fuit, quippe quibus quatuor saltem in usu fuerunt mortis supplicia, uidelicet, combustio, lapidatio, strangulatio, et gladius, sed Phoeniciis, Graecis, Syris, Romanis aliisque gentilibus usitatum, a quibus ad Iudaeos forte, sicut crucis poena, transiisse, aut locutionem illam proverbii rationem habuisse, uidetur. uid. SCHOTTI *Adagia*, et b. STOCKII *Dissert. de καταποντισμῷ*. Quo circa ut IO. LIGHT-FOOT,

φοοτο, in Her. Hebr. ad h. l. scribenti, *Quod Christus hic de genere mortis, forsan nullibi, certe nunquam apud Iudaeos, usitato, loquitur, aut in aggrauationem rei id facit, aut in allusionem ad submersionem in mari mortuo, in quo mergi quis non potuit absque pondere aliquo ei appenso, et in quo quid submergere communi phrasologia notabat, abiectioni, odio, atque execrationi deuouere, quod obseruauimus alibi, qua posteriora uerba subscribimus lubentes, sic qua priora ei assentiri non possumus, cum hoc mortis genus satis usitatum fuerit, id quod quilibet ex CASAVBONI uerbis, ad h. l. intelligere potest, asserentis Quod notat D. HIERONYMVS, peculiare Palaestinis supplicium hic intelligi τὸν καταπόντισμόν, non ita accipiendum est, quasi aliae gentes eo supplicio non uterentur, sed ad καταποντισμοῦ modum potius referendum, qui hic indicatur. Nam fuisse usos Graecos supplicii genere erga sceleratissimos homines apparet satis ex historiis, DIODORVS SICVLVS lib. XVI, Ο δὲ Φίλιππος τὸν μὲν Ονόμαρχον ἐκρέμασε, τοὺς δὲ ἄλλους, ὡς ἱεροσόλους κατεπόντισε. Ratio uero et modus fuit alius, quam apud Palaestinos. Non enim saxum collo alligabant Graeci, sed fontem in plumbeum uas coniciebant, quod ex Athenaeo, hoc loco, didicimus, lib. XIV, Πάτερσχος οὖν ὁ τῷ πτολομαῖᾳ στρατηγὸς ἐν καύῳ τῇ νήσῳ λαβὼν αὐτὸν, καὶ εἰς μολυβδίνην κεραμίδα ἐμβάλλον, καὶ ἀναγαγὼν εἰς τὸ πέλαγος κατεπόντισε. Non fuisse porro habitum hoc supplicium inter grauissima docet Polybius, lib. II, ἀλλ' ὅμως τοιοῦτος ὢν, οὐδενὸς ἔτυχε δεινοῦ, πλὴν τοῦ καταποντιθῆναι διὰ τῶν ἐν ταῖς κεγχρεαῖς πεπεραγμένων, reliqua. Modus igitur supplicii καταποντισμοῦ diuersus fuit gentibus, aliisque grauior, aliis leuior, poena habita, apud Iudaeos uero illud maiorum criminum poena habita fuit, ut testis est HIERONYMVS, ad h. l. idque uidetur ideo, quia talis delinquens, ut maledictus et diris deuouendus, ne terra quidem dignus uidebatur. Ex quibus omnino, scandali peccatum grauissimum esse, intelligitur, ideoque suos CORNELIVS a LAPIDE alloquitur. Notent hoc Clerici et Religiosi illi, (in eisque Caput, Pontifex R) qui inter se de honore et primo loco ambitiose contendunt. Haec enim contentio scandalizat seculares et laicos ac clericatus et religionis ingens est dedecus et probum. Expediret ergo eis lapide molari mergi in mare, quam ita contendere cum scandalo populi, ut ait hic Christus, sic, ἀπόδοσιν, quae hic deest supplendam esse, quam addidit LVCAS, cap. XVII, 2, in uerbis, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ ἓνα τῶν μικρῶν τούτων.*

ΠΡΟΣΟΙΚΕΙΩΣΙΣ

I Quo magis DEO nos commendat humilitas, 1 Petr. V, 5, 6, eo longius ab eodem nos repellit fastus, et quo magis nos humiliamus, eo magis nos DEVS exaltabit, Luc. XIV, 11, Conf. quae ad uersus anteced. leguntur, προσοικ.

II Vt prudentum est felicius regredi, quam infelicius progredi, sic Christianorum quoque est, ut a spatiosa mundanae felicitatis uitiorumque uia, quae ad infernum ducit, regrediantur in uiam arctam et humilitatis, quae ad coelum ducit, *Matth. VII, 13, 14.*

III Si expenderes, homo, fastus inquietem et calamitatem, *Esther. V, 9, seqq. VI, 10, seqq. Prou. XVI, 18,* humilitatis uero quietem et felicitatem, *1 Petr. V, 5, 6,* fastum ex animo expelleres omnino, eoque contenderes, ut puerulis simplicitate et humilitate fieres similis.

IV DEVS non est προσωπολήπτης, qui hominum respicit statum, sortem, et magnitudinem, sed cor respicit ille, si hoc, fide emundatum, humilitatis et simplicitatis plenum est, ei gratum est, siue illud hominis sit nobilis, aut ignobilis, siue paruuli aut adulti, siue diuitis aut pauperis, cet. *1 Sam. XVI, 7, Gal. II, 6.*

V Nisi paruus fueris in hac uita, nec magnus eris in altera uita, *Matth. XIX, 3,* ergo hic paruus fias, et de tua humilitate glorieris, ut illic magnus et altus sis, *Iob. III, 3, 5, Iac. I, 9, 10.*

VI Ecce, quam pretiosi et accepti sunt simplices ac paruuli Domino! Altera ergo ex parte noli eos offendere, ne Dominum offendas, neque despiciere, quos Dominus elegit et magnificat, *1 Cor. I, 26, seqq.* altera uero ex parte parentes gaudium capiant ex his thesauris suis, *Pf. CXXVII, 3, seqq.*

VII Paruulis et egenis qui bene facit, Domino id facit, *Matth. XXV, 34, seqq.* Cur ergo tu fastuose, tu diues, tu in sublimiori loco constitute, cunctaris hanc tibi gloriam uindicare, quod Christum, Regem regum, susceperis, eique benefeceris? Cur ad hanc gloriam non aspiras, quae futurae gloriae habet promissionem?

IIIX Caueant sibi, quicumque sint, inprimis parentes, ne uel uerbis, uel gestibus, uel factis, offendiculo sint puerulis, simplicibus, ac fide infirmis, *Marc. IX, 42, Rom. XIV, 2, seqq. 20, 21,* contra uero expendant partim, puerulorum mentem cerae instar sese habere, eique eadem facilitate mali quicquam inprimi posse, qua cerae figura quaedam imprimitur, partim poenae magnitudinem, quam Dominus scandala dantibus indicauit, *Marc. IX, 42.*

IX Si unius paruuli, uel simplicis hominis, offensionis tam grauis poenae sententia dicta est, quid de illis iudicandum erit, qui totis ciuitatibus, regio-

regionibus, imo toti Ecclesiae sunt offendiculo, et tot innocentes animas perdunt? *Exod. XXXII, 2, seqq. 25, seqq. 1 Reg. XII, 28, seqq.*

X Quam multi sunt, qui data scandala aut paruipendunt, aut prorsus pro peccatis non habent, uel agnoscunt. O si peccati huius magnitudinem ex poenae magnitudine discerent saperentque tandem, ne *Vae* illud, *Matth. XVIII, 7*, tangeret eos.

XI Cum nemo de fide infantum dubitare debeat, quia Dominus, ueritas ipsa, *Io. IIX, 46, XIV, 6*, hanc asseruit, nemo etiam eorum fidem scandalis perdere audeat, conf. *προσοικ. IIX*.

XII Cur tu despicias, cur te offendis, puerulos, qui regni DEI ciues sunt et templa Spiritus S. in quibus ille operatur, et fidem efficit? *Marc. X, 14, Luc. I, 15, Rom. IIX, 15, 16*. Eorum potius similis fias, stude, et iram DEI metue. Conf. *προσοικ. VI et IIX, seqq.*

V E R S V S 7 — 9

7 Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων·
 Ἀνάγκη γάρ ἐστιν εἰσελθεῖν τὰ σκάνδαλα,
 πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ
 8 τὸ σκάνδαλον ἔρχεται· Εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου,
 ἢ ὁ πούς σου, σκανδαλίζει σε, ἐκκοψον
 αὐτά, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· Καλὸν σοι
 εἶναι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν, ἢ
 κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας, ἢ δύο πόδας
 ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.
 9 Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξε-
 λε αὐτόν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ· Καλὸν
 σοι εἶναι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελ-
 θεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμούς ἔχοντα βλη-
 θῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

*Vae mundo propter scandala. Ne-
 cesse enim est uenire scandala, ue-
 runtamen uae homini illi, per quem
 scandalum uenit. Si autem manus
 tua, aut pes tuus, scandalizat te, ab-
 scinde ea, et abiice a te. Melius
 tibi est introire in uitam claudum,
 uel mancum, quam duas manus, aut
 duos pedes, habentem etici in ignem
 aeternum. Et si oculus scandalizat
 te, erue ipsum, et abiice a te. Me-
 lius tibi est unoculum in uitam in-
 gredi, quam duos oculos habentem
 abiici in gehennam ignis.*

Ε Ξ Η Γ Η Σ Ι Σ

Οὐαὶ τῷ κόσμῳ - - δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. *Vae mundo, per quem
 h. l. intelligitur genus humanum, in quo, ut recte obseruauit GROTIUS ad
 h. l. sunt et oi σκανδαλιζόντες, et oi σκανδαλιζόμενοι, qui, scilicet offensi
 aliorum improbitate, aut a pietate deficiunt, aut alioqui grauitate delinquant.*

De his agit Christus, commate 8, 9, de illis autem commate 10. Viriusque generis infelicitatem Christus deplorat uoce, *ὦ αἵ*, quo sensu ea, Matth. XXIV, 19, Apoc. IIX, 13, XII, 12, et alibi legitur, propter, uid. de hac particulae ἀπὸ significatione Vindictae, p. 150. seq. scandala, quibus undique homines sunt circumdati. Neesse enim est uenire scandala. Non tamen indigitatur necessitas quaedam absoluta, fatalis, et a parte DEI, ac si hic homines ad peccandum et scandala danda determinauerit, uel eos impellat, atque adeo scandalorum causa sit, sed necessitas consequentiae intelligitur, praesupposita nimirum diaboli malitia, impiorum hominum prauitate, et naturae humanae corruptione, a quibus, ut scandalorum causis, illa proficiuntur. Qua enim ratione DEVS scandalorum causa dici posset, qui non uult iniquitatem, Ps. V, 5, seqq. sed seuerè eam punit, imo ipsis, qui scandala praebent, in sequentibus *Vae* indicit. Nonnulli quidem uolunt interpretes, uoculam *ὦ αἵ* hic simul maledictionem inferre, quo sensu Matth. XI, 21, XXIII, 13, et aliis in locis plurimis occurrit, rectius tamen uisum est aliis, priori, in hoc uersu, *Vae* status humani infelicitatem, altero autem *Vae* maledictionis supplicium scandali auctoribus indicare uoluisse Sospitorem, cum pergit, *ueruntamen, uae illi homini*, maledictionis supplicia ipsum manent grauiissima, *per quem scandalum uenit*. Est uero scandalum, proprie acceptum, offendiculum, seu obstaculum in uia positum, item tendiculum, seu lignum incuruum, quo tendicula sustinetur, et in quod impingens animal ipsam tendiculam in se subita ruina conuertit, atque hinc translatum ad opera et facta humana, quibus homo fit deterior, in sui ruinam, prout dudum MELANCHTHON obseruauit, describens istud, *quod sit dictum, aut factum*, addo gestus quoque, *quo alius fit deterior, uel quia error aliquis in eo confirmatur, uel quia imitatur malum exemplum, uel denique, quia flammæ maiores odii aduersus Euangelium, uel uirtutes, concipit, contra uero ad uicia perpetranda grauiori lapsu ruit*. Est itaque scandalum unum ex iis qui homini uiatori obstant, et uiam reddunt admodum difficilem, de quibus b. LYSERVS, Duo, praeter procliuitatem peccandi, homini uiatori obstant, et difficilem faciunt uiam. Crux, quae uiolenter, scandalum, quod fraudulenter, hominem aggreditur. Ex quibus satis perspicui posse crediderim, quod primum *Vae*, ob infelicem generis humani statum, qui a scandalis oritur, sit deplorantis, alterum autem *Vae* scandalorum auctoribus sit comminantis maledictionem.

εἰ δὲ ἡ χεὶρ σου - - εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Si autem, iis scilicet hic consilium dedisse Dominum, qui uel quaesuerant, uel mente secum reputabant,

tabant, qua ratione sibi cauere possent a scandalis, cum adeo grauiā sint peccata, est praesupponendum, et connexio huius uersus cum antecedentibus facilis erit, *manus tua, aut pes tuus, offendiculo tibi sit*, quod sit, u. g. quando ira et uindicta te prouocant ad uolentas manus proximo inferendas, *Gen. IV, 6, 8*, aut pedes tui ueloces sunt ad effundendum sanguinem, *Rom. III, 15*, uel concupiscentia incitat manus tuas ad fructus ueritos decerpandos, *Gen. III, 6*, pedes tuos ad uias conculcandas scortatorum, adulterorum, furum, et quae id genus sunt alia uitia plura. Atque haec scandala cum a ueteri homine proficiantur, ab eiusque membris perpetrentur, *abscinde ea* ueteris et corrupti hominis membra, *et abiice abs te*, non physice, ut in corpus tuum eiusque membra, *Flagellantium*, aliorumque, more saeuias, ipsumque aduersus legem diuinam mutiles, sed moraliter, *Rom. IIX, 13, Gal. V, 24, Col. III, 5, seqq.* ut prauam concupiscentiam et pruritum libidinis ad peccandum in manibus ac pedibus compeas, eaque, atque alia, membra corporis tui refrenes, ne illa per effrenatas et indomitas concupiscentias ac libidines in eiusmodi ruant peccata, quibus tum ipse fias deterior, tum alios quoque deteriores facias, quod Germanorum locutio, *Aergernis geben*, i. e. *Gelegenheit geben, das unschuldige Herzen ärger werden an Bosheit, als sie vorhin waren*, exprimit. Si ergo manus tuae, si pedes tui, te incitare uolunt ad actiones perpetrandas, et ad uias calcandas carni gratas, quibus tibi ipsi, ac proximo sis offendiculo, tuque atque hic offendaris, cohibe illa membra et abstine ab eiusmodi uia. Bonum tibi, scilicet *μᾶλλον*, *Marc. IX, 42*, uid. *Vindiciae* p. 188, siue ut alii uolunt, *positium pro Comparatiuo* positum esse, de qua graduum enallage uid. *Vindic.* p. 243, *melius tibi est ingredi in uitam*, aliquando aeternam, *claudum* ac *mancum*, h. e. ut homines, qui corporis, uel membri cuiusdam, defectu laborant, plerumque despiciuntur et iridentur, sic illos quoque, qui malos carnis suae affectus ita comprimunt, ut malint mundi huius uoluptate, carnisque illecebris carere, quam uel sibi ipsi, uel proximo, offendiculo esse, et contra DEVM peccare, mundus despicit, irridet, persequitur, et pro stolidis ac moraliter claudis, et mancis habent, qui nesciant mundo uoluptatisque dulcedine ui, *Gen. XXXIX, 7, seqq. Sap. V, 3, seqq. 1 Io. II, 16, 17*, sed melius est mundo contemptus esse, *quam duas manus, aut duos pedes habentem* h. e. uoluptatibus fruentem et carnalibus affectibus, more huius mundi, indulgentem, eique placentem, *abiici in ignem aeternum*, *Apoc. XX, 10, XXI, 8*. Plura uid. ad uersum sequentem.

Καὶ, εἰ ὁφθαλμός σου σκανδαλίζει σε - - πρὸς. *Et, si oculus tuus offendiculo tibi sit, pelliciendo, ut adspicias, quibus ad auaritiam, Ios. VII, 20, seqq. ad libidines inconcessas, 2 Sam. XI, 2, seqq. aliaque scelera incitari et inflammari possis, erue eum, moraliter, uid. ad uers. anteced. siue auerte eum, ne uideas mundi uoluptates uanitatesque, et abiice abis te, quod fit concupiscentias mortificando et supprimendo. Est autem haec moralis membrorum priuatio duplici modo accipienda, primo quoad nos, et deinde quoad proximum, ut bene obseruauit dudum b. LYSERVS, in Harm. Euangel. cap. XCII, p. 1001, scribens, quoad nos, sunt haec membra abscindenda, uel ut Paulus, Col. I, 5, loquitur, mortificanda. Quia unicuius sui oculi possunt praebere scandalum, ut respiciat ad mundi fastum, illecebras, leuitatem. Hic eruat, uel potius, ut Dauid dicit, Ps. CXIX, 37, auertat oculos suos, qui id sentit, ne uideant uanitatem. - - Quoad proximum haec uerba ita sunt accipienda. Si quis tibi tam coniunctus, tam utilis, tam necessarius esset, ac manus dextra, pes, oculi, et tibi scandalum praeberet, cuius obiectu a pietatis causa deflecteres, quo sensu Petrus offendiculo erat tum Sospitatori, eum a se seuerius repellenti, Matth. XVI, 22, 23, tum Paulo aliisque, Gal. II, 14, cet. segrega te ab istiusmodi hominis consortio. Satius est ipsius conuersatione in hac uita etiam cum molestia et damno carere, quam illa fruendo in aeternum damnari, siue, ut uerba Domini sonant, bonum tibi est potius unoculum ex sententia mundi, qui, parum uidere pios, parum prudenter, et parum considerate, agere, sentit, quia ad res mundanas respicere, ac mundano more uiuere, nolunt, introire in uitam aeternam, quam duos oculos habentem, quibus ad proximi reditus, coniugem, et actiones respicere non desistis prius, quam illa in tuam potestatem redegeris, his uero maculam asperferis, abiici in gehennam ignis, i. e. igneam per enallagen, abstracti pro concreto, iuxta Vindicias, p. 214, seqq. S. Marcus cap. IX, adiecit, sicut etiam ad antecedentes uersus, ubi uermis eorum non moritur, nec ignis extinguitur, Ios. LXVI, 24. Conf. quae de Geenna dicta sunt ad u. 22 Euang. Domin. VI post Trinit.*

ΠΡΟΣΘΙΚΕΙΩΣΙΣ

I Scandalis nihil magis DEO inuisum esse, nihil magis noxium hominibus, ex eo cognoscas, quod Dominus non tantum genus humanum id eo deplorat, sed Vae et maledictionis sententiam quoque eis, qui offendiculo sunt, dixit. Quo grauius ergo hoc peccatum, eo magis tibi ab eo caueas.

II Quan-

II Quantopere aeternum *Vae* perhorrescis, *Matth. XXV, 41, 46, Apoc. XXI, 8*, tantopere scandalum peccatum perhorrescas, ne illud te tangat, *Matth. XXIX, 7, Apoc. VI, 16, 17*.

III O excoecatum et improbum mundum, qui, licet totus in malo iaceat, *1 Io. V, 19*, non tamen malum suum agnoscere vult, nec resipiscere, sed in dies mala malis, scandala scandalis, coaceruat! Egredere ergo ex eo DEI popule! *Ies. LII, 11, 2 Cor. VI, 14, seqq.*

IV Tandem memento homo! qui scandala das proximo, eumque iis deteriore facis, quod non tantum tua causa, sed etiam propter proximum pereuntem verbera multa et supplicia sis perpeffurus, *Ez. III, 18, Luc. XII, 47*. Fuge ergo, tu minister Ecclesiae auaritiam, contentionem, superbiam, inuidiam, negligentiam muneris tui, reliqua, quibus tot perdis animas, tu magistratus, fuge immisericordiam, iniustitiam, *προσωποληψίαν*, corruptionem, cetera, tu parens, tu domine, et quicumque sis, fuge rixas, crudelitatem, impietatem, conuiuia, aliaque flagitia domestica, ne, qui scandalis tuis uitiorum ignem accendisti, aeterno pereas igne, *Ies. LXVI, 24, Matth. XXV, 41, 46, Marc. IX, 44, 46, 48*.

V Scandala sunt tanta mala, quae non tantum in proximum saeuunt, te uiuente, sed mortuo etiam, et non solum aduersus te, superstitem, sed etiam post mortem clamant et uindictam urgent. Expende hoc peccati monstrum, et pro uirili fuge istud, iuxta *προσωικ* antecedentes.

VI Scandalis quidem mundus liberari non potest, sed uae eorum auctoribus, melius esset, si nunquam nati, *Marc. XIV, 21*, aut submersi fuissent in profunditate maris, *Marc. IX, 42*. Ne ergo in horum inueniaris numero, inuigila, tuaque membra coerce iuxta *προσωικ* sequentem.

VII Scandalorum auctor si haberi nolueris, tuae mentis, tuorumque membrorum sis obseruator diligens. Illius cogitationibus resiste, ne in actus erumpant, haec autem coerce, abstrahere, et mortifica, ne faciant scandala, *Gen. XXXIX, 7, seqq. Rom, IIX, 13, Gal. V, 24, Col. III, 5*.

IIIX Quid conquereris, homo, de aliorum scandalis datis, cum tibi ipsi scandalorum maximorum tuaeque perniciiei sis auctor. Prius in te auferas scandalum causas, iuxta *προσωικ* anteced. atque deinceps, aliorum

C

scan-

scandala ut fugias ipse, aliosque de euitandis admoneas, allabora, *Luc VI. 41, seqq.*

IX Ne iis quidem amicis, si uel maxime oculorum, et dexterarum, instar eos aestimares, est parcendum, qui tibi offendiculo sunt, sed abiciendi sunt, ne te corrumpant, *1 Cor. XV, 33*, uel a ueritate agnita abducant, *Deut. XIII, 6, seqq.*

X O si expenderes, uoluptates, diuitias, gloriam, aliosque huius mundi thesauros, esse uanas res, et breui durare, *Matth. VI, 19, 20*, *1 Io. II, 15, 16*, *1 Petr. I, 24*, *Iac. I, 12*, ideoque cogitationes tuas ac membra auerteres ab his uanitatibus, ne tibi scandalo et aeterni interitus causae essent, iuxta *πρῶτον. VII.*

XI Satiusest a mundo affligi, despici, imo pro stolido haberi et carnis uoluptatibus carere, quam ab illo honoratus, his uero exsatiatus, in aeternum perire, *Marc. IX, 43, seqq.*

V E R S V S IO ET II

IO Ορᾶτε, μὴ καταφρονήσητε ἐνὸς τῶν μικρῶν τῶτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ πάντος βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς μου,
II τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἡλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

Videte, ne despiciatis unum paruulorum horum. Dico enim uobis, quod Angeli ipsorum in coelis per omne uideant faciem Patris mei, qui est in coelis. Venit enim filius hominis seruare perditum.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

Ορᾶτε, -- ἐν οὐρανοῖς, *Videte, studete, caute igitur*, cum in tanto pretio sint pueruli apud DEVM, eodemque illi sanguine Christi redempti, eadem fide donati, eodemque ciuitatis, haereditatis, et adoptionis iure gaudeant, *Matth. XIX, 6*, *Marc. X, 14*, *Gal. III, 26, 27*, *Tit. III, 5, 6, 7*, *1 Io. I, 7*, *II, 2*, *ne despiciatis*, prout plerumque id temere fieri solet, *unum paruulorum horum*, quos hic adesse uideris, et qui horum similes sunt, uel abiecte sentiendo de iis, quia parui aestimari solent, uel ac si DEVS parum curaret eos, uel re ipsa offendiculum ipsis praebendo, quo ipsorum innocentia laedi potest, ipsique deteriores fieri queunt, ex hac praeiudicata opinione, ac si rerum ignari, et rationis usu destituti essent, hinc parum ad illos attendendum. *Dico enim uobis* hanc maximi momenti ueritatem, qua facile intelligitis, eos negligenter habendos, uel contemnendos, non esse, *quod Angeli eorum*, spiri-

tus

tus illi ministrantes, non famulae, ut BALTHASAR BECKERVS in *mundo fascinato* ineptit, quos misericordiarum Parens piis dedit custodes, *Gen. XXXII, 1, 2, 2 Reg. VI, 16, 17, Hebr. I, 14, δια παντός*, scilicet χρόνου, omni tempore, uideant faciem Patris mei coelestis. Si ergo DEVS tanti aestimat paruulos, quanto magis id uobis conueniet? quanto magis cauendum uobis, ne despicientes eos offendiculo ipsis sitis. Adhaec notetur ad Domini effatum, quod α) boni Angeli amplius labi non possint, utpote in bono confirmati et electi, 1 *Tim. V, 21*, atque hinc omnes Angeli uideant faciem DEI, non insigniores saltem, neque β) exinde inferri possit, piorum custodiae Angelos insigniores saltem, non quosuis, assignatos esse, ut GROTIUS contendit, uid. b. CALOVIUS in *Bibl. Ill. ad h. l.* neque γ) quod unicuique suus, in custodiam, Angelus sit datus, δ) quod locutio δια παντός non notet id, ac si illi nunquam ex conspectu DEI discederent, sed partim confirmationem in bono, et possessionem beatificae fruitionis diuinae, partim ministerium, quo parati sunt ad uoluntatem DEI exequendam, *Pf. CIII, 20, 21, Hebr. I, 14*, quo sensu tum locutio Graeca δια παντός, tum Hebraeorum תמיד, accipitur, ut, 1 *Reg. X, 8*, Regina Austri Salomonem alloquitur, *beati uiri tui, qui semper תמיד coram te stant*, LXX uertunt δια παντός, quis uero uellet credere, eos locis suis affixos continuo coram Salomone stetisse, ε) quod propter Angelorum praesentiam puerulis nemo offendiculo esse debeat, nec despiciere eos. Sicut enim illi de conuersione hominis gaudent, *Luc. XV, 10*, sic de eius lapsu, qui fit scandalis etiam, obtristantes ad thronum DEI deferunt eorum auctores.

ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. Venit enim, respicere hic uersus uidetur ad uerba antecedentis uersus, *Videte, ne unum horum paruulorum despiciatis*, cuius rationem primam Dominus subiunxit, sunt enim DEO curae, cari, et magno in pretio, ideo enim Angelos eis dedit custodes, altera uero est, *uenit enim Filius hominis*, eorum quoque gratia, ut ipsos, qui inter pereuntes sunt, seruariet, siue, ut Sospitatoris uerba in genere, de omnis hominis salute, fluunt, *Venit enim Filius hominis*, qui respectu matris ita dicitur, a qua sola humanam suam naturam accepit, ἀπα-τωρ, *Luc. I, 34, Gal. IV, 4, 5, Ebr. II, 14, VII, 3*. Vti uero, h. l. concretum, naturae pro concreto personae, synecdochica quadam ratione, ponitur, si quidem utriusque naturae, siue totius personae Saluatoris, θεανθρώπου est τὸ seruare id, quod perierat, *Matth. I, 21, Iob. III, 16, 17, Act. IV, 12*, lapsu Adami, h. e. totum genus humanum, quod in Adamo peccauit, ideoque morti aeternae obnoxium erat, *Rom. V, 12, 18, 19, VI, 23, 1 Cor. XV, 22*, sic

C 2

uocabu-

nocabulum σωζειν, a quo σωτηρ, maximae est emphaseos, quod uno nomine Latino exprimi non potest, uid. quae ad u. 11 *Euang. Fer. I Natiu. Christi* de uoce σωτηρ dicta sunt.

Π Ρ Ο Σ Ο Ι Κ Ε Ι Ω Σ Ι C

I Quos DEVS magnificat, eos tu despiciere, uel offendere, non debes, quos Angeli custodiunt, eos tu quoque magni aestimes. Si contrarium feceris, poenam non effugies, *Matth. XIX, 6, 7, conf. ad uers. 6 προσοικ. VI, seqq.*

II Proximum si despexeris, contra te ipsum testaris, te neque DEVM, neque te ipsum, amare, *1 Io. IV, 20. Caue ergo ab hoc uitio, et resipisce.*

III Ecce, quantus DEI amor sit erga genus humanum, cum suos ministros ei dederit, ut custodiant ipsum, *Pf. XCI, 10, Ebr. I, 14.* Sed adhuc maior ille elucet, cum Filium suum unigenitum miserit, ut id, quod perierat, seruarer, *Io. III, 16, Gal. IV, 4, 1 Io. IV, 9, 10.*

IV Si DEVS pro te, et Angeli eius custodiant te, quis contra te? *1 Reg. VI, 16, 17, Pf. XXXIV, 8, XCI, 1, 2, 10, seqq. Rom. IIX, 31, Hebr. I, 14.*

V Tanta in dies pericula paruulos effugere, ipse uides. Vnde hoc? Angeli, custodes eorum, custodiunt eos, ne intereant, uid. *προσοικ. antecedens.* Glorifica ergo prouidentiam DEI, eamque grata agnosce mente.

VI Nisi Angeli te custodirent, leonis illius infernalis fauces non effugeres, *1 Petr. V, 8.* Caue tamen, ne ipsorum praesidio abutaris temeritate quadam, *Matth. IV, 6, 7.*

VII Si Angeli faciem DEI, fontem omnis felicitatis coelestis, intuentur, certus sis, te aliquando etiam DEI faciem intuiturum esse, *ισαγγελος enim eris, Pf. XLII, 3, Luc. XX, 36, 1 Cor. XIII, 12,*

IIX An-

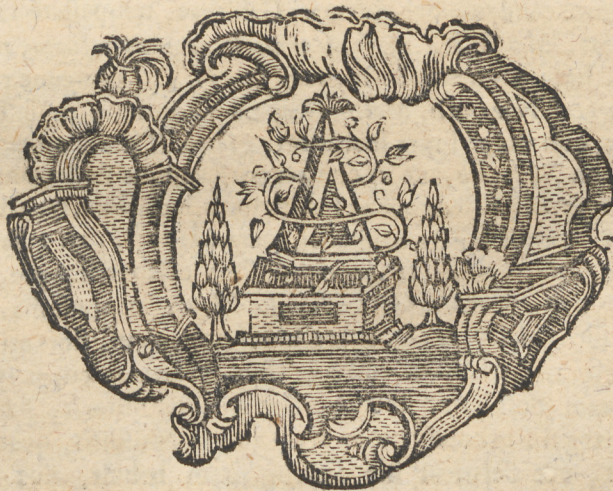
II X Angeli cum tibi praesto sint, iuxta προσοικ. IV, reuerentiam eorum habe, ne petulanter pecces, eosque abs te repellas custodes tuos. Conf. προσοικ. VI.

IX Angelorum praesidio qui fruiturus est, humilis esto. Humiles enim illi Spiritus, *Apoē. XIX, 10*, humilibus se adiungunt, a paruulis ergo et Angelis discce humilitatem, et Domini sis imitator, *Matth. XI, 29*.

X Solatium, omni exceptione maius! Si Christus ideo uenit, ut id, quod perierat, seruaret, te etiam seruabit, quia tu quoque in iis es, qui perierat. Bono ergo animo! Non peribis. Credas saltem in hunc Seruatorem tuum, *Io. III, 16, VI, 39, 40, 1 Tim. I, 15, 1 Io. IV, 9*.

XI Si Christus Filius est hominis, frater tuus est, *Hebr. II, 17, 18*. Fraternalis itaque amore te complectentem, tu quoque ama, *1 Io. IV, 19*.

XII Paruos quoque, dum inter ἀπολωλότας referuntur, peccatores esse patet, quia in Adamo peccarunt, *Rom. V, 12, 18*, ex semine peccaminoso sunt nati, *Pf. LI, 7*, ipsi peccant, atque peccati mercedi sunt obnoxii, *Rom. VI, 23*.

CAPVT II

QVO

EVANG. DOMIN. XIX POST TRINITATIS

MATTH. IX, 1 — 8, EXTANS

ILLVSTRATVR

VERSVS I ET 2

1 Καὶ ἔμβας εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασε, καὶ
 2 ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Καὶ, ἰδὼς
 προσέφερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλί-
 νης βεβλημένον. Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς
 τὴν πίσιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παραλυτικῷ.
 Θάρσει τέκνον, ἀφένται σοι αἱ ἁμαρ-
 τία σου.

Et ascendens in nauem traiecit, et ve-
 nit in suam ciuitatem. Et, ecce,
 obtulerunt ei paralyticum in lecto
 iacentem. Et uidens Iesus fidem
 eorum, dixit paralytico. Confi-
 de fili, remissa sunt tibi peccata
 tua.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

Καὶ ἔμβας εἰς τὸ πλοῖον - - ἰδίαν πόλιν. Quapropter, uid. Vindic. p. 166, postquam Gadareni ob ingens miraculum, metu seruili percussi, iuxta Matth. IX, 34, collato Luc. IX, 37, eum, ut a se discederes, rogauerant, se ipsos uita aeterna indignos iudicantes, Matth. XXIII, 37, Act. XIII, 46, ascendit in nauem eandem, qua, in mari Galilaeae, tempestate fere submersa aduersus erat, Matth. IX, 23, seqq. traiecit, et uenit in suam, neque ratione natiuitatis, haec enim erat Berhlehem, Luc. II, 4, seqq. neque ratione educationis, quae erat Nazareth, Matth. II, 23, neque ratione possessionis, non enim habebat, quò caput suum inclinaret, Matth. IX, 20, ciuitatem, scilicet Capernaum, non Nazareth, ut HIERONYMVS, aliique statuerunt, uid. b. LYSERVS in Harm. c. LXVI, sed ratione habitationis, ita dictam, quia ibi, conducto domicilio, et Nazareth relicta, habitabat, iuxta Matth. IV, 13. Erat uero Capernaum urbs Galilaeae, Luc. IV, 31, nobilissima celeberrimaque, Matth. XI, 23, maritima, siue ad mare Galilaeae, Io. VI, 17, in confiniis Zabulon et Nephthalim sita, Matth. IV, 13, atque hinc emporium, florentissimi nomine, tum Iudaeis, tum gentibus collaudabatur, praeterea etiam synagoga ornata erat, quam Sospitator suis concionibus nobilitauit, Io. VI, 59, et propterea Euangelii promulgationi erat conuenientissima, quae forte causa etiam erat, cur Seruator hic sedem fixam habuit, siue domicilium conduxerat.

Καὶ

καὶ ἰδοὺ, - - αἱ ἀμαρτίαι σου. Et, cum aduenisset hic in urbem suam Sospitator, ecce, uid. quae de hae uocula ad u. 5 *Domin. Aduent. I* notata sunt, eiusque aduentus innotuerat, obtulerunt ei, uera fide in Christum agitati, ut mox Dominus ipse indicat, *paralyticum*, de quo morbi genere uid. ad u. 6 *Euang. Domin. III post Epiphan.* annotata, in lecto iacentem, ob plenariam membra mouendi impotentiam, cum tendines et nerui flacidi et resoluti essent, quare, cum neque stare, neque ire, posset, afferendus ille erat aliorum ope adiutus. *Iesus autem*, uid. de uocula καὶ *Vindic. p. 161*, cum uideret omniscientiae suae oculis, quae in cordibus erant, *Io. II, 25, Ebr. V, 13, fidem ipsorum*, tum aegroti, tum portantium, dixit *paralytico*, qui plus forte peccatorum, quam paralyseos, morbo angebatur, *Pf. XXXIIX, 4, seqq.* atque hinc magis de illius, quam huius, curatione sollicitus erat, prout ex Domini uerbis est colligere, eum gratiose alloquentis, *confide*, bono animo, et in fiducia tua immobilis esto, nec dubitationi, uel incredulitati, locum concede, *Iac. I, 6, 7*, uid. de uoce *Σάδγει Hierocrit. P. I, p. 125, fili*, uox gratiae, solatii, atque amoris plena, ex qua animum erigere ac concludere poterat, si in filiorum numero me habet Dominus, nihil amplius in me condemnabile esse potest, *Rom. IIX, 17*, sed, peccata mea iamiam remissa esse, confido, prout hoc ipse quoque ei indicat Sospitator, *remissa sunt tibi peccata tua*. Ex qua absolutionis formula partim intelligitur, quod paralyticus a peccatis suis, ut paulo ante monuimus, discruciatu fuerit, ideoque Iesus, cor eius contritum et fidem uidens, iis prius, ut causa morborum, *Eccl. XXXIIX, 15, 1 Cor. XI, 30*, eum liberauerit, atque sublata causa sanitate donauerit, partim uero cognoscitur fides paralytici, cum nemini peccata remittuntur, nisi credenti, *Rom. III, 26, 28, IV, 3, 5*, nec aliquis aliena fide, sed sua fide propria, *Habac. II, 4, Rom. I, 17*, uiuet, nec operibus ille peccatis liberatus fuit, sed sola fide, id quod ipsi Pontificii nonnulli agnouerunt, a b. CALOVIO in *Bibl. III*, allegati, scribente, *Notamus hic confessionem Iesuitae Costeri, P. I. Concion. p. 521*. Nota, inquit, nullam fieri mentionem charitatis illorum, quae tamen magna fuit, sed fidei. Porro ad fidem hanc non sufficit credere, quod uera sint, quae in Scripturis DEVS dixit, hoc enim et peccatores catholici faciunt, sed oportet promissionibus eius inniti, et quod promissit generatim, firmiter credere, te accepturum, et p. 525, *Confidebat Paralyticus*, sed ad maiorem fiduciam eum hortatur Christus, quia DEO non possumus nimium fidere. *Laudat et hic Cassander sententiam Hila ii de paralytico in Consult. p. 35*, a Christo, in-
quientis, per fidem remissio est, quod lex laxare non poterat. *Fides enim sola iustificat*. Denique obseruetur, α) quod forma, ἀφένωνται, non sit ter-
tia

tia persona Aoristi subiunctiui, ut b. OLEARIUS, alique statuunt, sed est tertia Praeterini Attica, pro αἰσέεινται, quod est pro αἰσέεινται. Conf. Hieronim. P. I, p. 147. β) quod hic Paralyticus non sit confundendus cum Paralytico illo, de quo s. MARCVS, II, 3, et LVCAS, c. V, 18, prout recte obseruauit b. CALOVIUS in Harm. Evangelica, cap. XI, scribens, *Diuersus est hic paralyticus Matthaei a paralytico Marci et Lucae. Esi enim circumstantiae similes sint pleraeque, tempus tamen omnino diuersum est, ut pro eadem historia illa haberi non possint. Nam paralyticum praesentem post concionem montanum demum sanatum esse, & serie Matthaei manifestum est, ille uero paralyticus sanatus est ante istam concionem, neque per regulas ob turbam demissus hic Matthaei paralyticus fuit, ut ille Marci et Lucae, ubi congregati multi, apud Marcum, dicuntur ad domum Christi, ut capere eos non potuerint aedes, uel fores, de quo nihil apud Matthaeum habetur. Magna certe introducit confusio in serie ac relatione Matthaei, nisi statuatur, hic paralyticus alius ab illo a Marco et Luca supra iam commemorato, multo tempore prius sanato, ante pascha scilicet secundum ministerii Christi, et ante claudum in Bethesda sanatum.*

ΠΡΟΣΟΙΚΕΙΩΣΙΣ

- I Iesus quidem gratiose ad homines uenit et pulsat, ut ei aperiant, Apoc. III, 20, sed cum illi ipsum admittere nolint, discedit, et cum ipso omnis gratia, Matth. XXIII, 37, Act. XIII, 46.
- II DEVS neminem cogit ad salutem aeternam, sed qui gratiam oblatam, iuxta προσοικ. anteced. reiciunt, eos et DEVS reiecit, 1 Sam. II, 30, XV, 26. Noli ergo tempora salutis contemnere, 2 Cor. VI, 2, Hebr. IV, 7.
- III Qui Christum hic suscipit, ille cum ipso aliquando ad ciuitatem eius, quae sunt Hierosolymae coelestes, transibit, Io. XVII, 24, Phil. I, 23, Hebr. XII, 22, Apoc. XXI, 1, seqq.
- IV Opera licet charitatis unusquisque praestare debeat proximo afflicto, Matth. XXII, 39, Io. XV, 12, Eph. II, 10, 1 Io. IV, 20, pro eoque uera fide intercedere, 1 Tim. II, 1, Iac. V, 14, 15, 16, non tamen eum iuuare potest, ut iustificetur et saluus fiat, siquidem non aliena, sed sua propria, fide uiuet, Hab. II, 4, Rom. IV, 3, 5, Gal. III, 11, Hebr. X, 38.
- V Memento homo, quod et tibi aliquando eueniet, ut in lecto te morbi ultimi affixum teneant, morti tradituri, quibus te nihil, neque amici, neque aliorum fides, nisi fides tua propria, liberabit, iuxta προσοικ. anteced. Crede ergo, et seruaberis, Io. III, 16, XI, 25, 26, Act. XVI, 31, 2 Tim. IV, 7, 8.

VI Si,

- VI Si uolueris, ut DEVS te respiciat, cor tuum fide mundatum sit, *Act. XV, 9*. Fidem enim solam oculi Domini respiciunt, *Ier. V, 3, Hebr. XI, 6*.
- VII Prius peccatis te libera uera poenitentia, morbo correptus, *Iac. V, 14, seqq.* Sunt enim illa horum causae, *Eccl. XXXIIX, 15, 1 Cor. XI, 29, 30*. Cessante igitur causa, peccatorum scilicet ueneno, *Pf. XXXIIX, 4, seqq. Ier. II, 19*, cessabit etiam effectus, morbus nimirum, *Iac. V, 14, seqq.* Magis igitur peccatorum tuorum, quam morborum, curam habe, *Pf. XXXIIX, 19, Ies. XXXIIX, 14, 17, 21*.
- IIIX Si credideris, afflicte, tibi praesto erit Dominus, qui, iuxta *προσκειν.* VI, fidem cordis tui respicit. Immobilis ergo et firma esto fides tua, nec dubitato, *Rom. X, 11, Iac. I, 6, 7*. Nouit enim, quae in corde tuo sunt abscondita, *Io. II, 25, Ebr. IV, 13*.
- IX Ecce, peccator, quam paterne, quam blande, poenitentem Christus alloquitur, *fili, remissa tibi sunt peccata tua*. Noli ergo desperare, quem peccata discruciant, cum Caino, *Gen. IV, 13*, sed credens ad Christum accede, et itidem tu eandem solatii ac gratiae uocem audies, *Confide fili, peccata tua remissa sunt*.
- X Bene illi homini, cui peccata remissa fuerint, *Pf. XXXII, 1, 2, Rom. IV, 7, 8*. Nihil enim in ipso est condemnabile, sed in filiis DEI numeratur, *Rom. IIX, 1, 15, seqq.* Age ergo tu quoque, peccator, ut tibi remittantur peccata tua, et filius DEI fias, *Ies. I, 16, seqq. Ier. III, 12, 13, Matth. III, 8, Marc. I, 15, Act. II, 38*.

VERSUS 3—5

- 3 Καὶ, ἰδού, τινες τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς. Οὗτος βλασφημεῖ. Καὶ
4 ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν εἶπεν. Ἰνατί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρά ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί γὰρ ἐστὶν
5 εὐκοπώτερον εἰπεῖν; Αφένται σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν; Ἐγείραι καὶ περιπατεῖν.

Ecce, autem, quidam Scribarum dicebant in se ipsis. Hic blasphemat. Iesus igitur uidens cogitationes eorum dixit. Cur uos cogitatis mala in cordibus uestris? Quid enim est facilius dicere? Remissa tibi sunt peccata, aut dicere? Surge et ambula.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

Καὶ ἰδού, τινες - - Οὗτος βλασφημεῖ. *Ecce autem, quam facile homines scandalum accipiunt, quidam Scribarum, qui forte calumniandi ergo ade-*

D

Iesum

Iesum remittere peccata, *dixerunt in se ipsis*, i. e. cogitarunt, ut ex uersu seq. apparet, quia non audebant coram eum criminis acculare, uel metuentes forsan, uel tamdiu tacere uolentes, donec uiderent effectum absolutionis a Christo factae. In eo quidem Scribae assentiebantur Domino, quod morbi, aliaque calamitatum genera, a peccatis proficiscerentur, prout DAN. HEINSIUS etiam annotauit, scribens, *Mirifica συγκатаβάσις uidetur, quia Iudaeis se accommodauit Dominus*, (Sed ne pro nuda συγκатаβάσει habeas, caue, non enim, ut se Iudaeorum opinionibus hic accommodaret, quae saepe erant falsa praeiudicia, pronunciauit assertum Dominus, sed quia ueritate innitebatur, et παραλυσίς illa a luxuriandi commessandique libidine, procul dubio, orta erat, quale exemplum, Io. V, 14, legitur.) qui, morbos uindicandos peccatis, ideoque in poenam diuinitus immitti, credebant, suosque id docebant. Quo illustris spectat locus, Io. IX. E quo patet, eadem opinione imbutos fuisse discipulos, qui, cum caecum ita natum uiderent, quaerere audent, utrum ipse, an eius parentes, peccassent. Nam et, si cuiquam secus, quam uellet ipse, aliquid eueniret, peccatis eius adscribebant, sed hoc male eos habebat, quod peccata remitteret, quae solus DEVS remittere posset, Luc. V, 21. Hinc scandalo ipsis erant uerba Θεάνθρωπον, prout solent illi agere, qui scandalum libenter accipiunt, quamuis non sit datum, atque, secum Christi sententiam reputantes, dicebant in animo suo. Hic, quem Iohannes alique pro Messia, et Propheta illo a DEO misso, habent, Matth. III, 3, Io. I, 23, 29, seqq. 41, 45, 49, blasphematur, dum ea sibi tribuit, quae solius DEI sunt, cum tamen meminisse debuissent, hoc Messiae in Scripturis Prophetarum tribui, quod peccata genti suae non tantum remissurus sit, Ies. XLIII, 25, Ier. XXXIII, 6, 8, 15, 16, sed etiam totius mundi peccata portaturus, Ies. XLIII, 24, LIII, 4, 5, 6, 10, 11, conf. Io. I, 29, deinde, Messiam non nudum hominem a Prophetis praedici, sed simul uerum DEVM, adeoque Θεάνθρωπον, 1 Chron. XII, 17, Ps. II, 6, 7, CX, 1. Verum, cum illi de persona et officio Messiae recte instituti non essent, Matth. XXII, 42, seqq. quippe qui uerbum DEI traditionibus suis, et praeiudicatis opinionibus de regno quodam Messiae mundano, auferebant, Marc. VII, 7, 8, offendiculo ipsis erat doctrina Iesu, et potestas ipsi concessa, nec euentum expectabant, neque institutionem a Sospitatore sibi experebant, sed statim scandalum accipiebant increduli, cogitantes secum, hic blasphematur. Ad quam uocem recte notauit b. LYSERVS, Harm. Euang. cap. XLIII, scribens, *Blasphemia in genere significat conuitia et criminationes*, 1 Cor. IV, 13, et Eph. IV, 31, pro maledicentia usurpatur. Per Antonomasiam uero ad DEVM refertur, sicut et uerbi Ebraei הָגַח talis ratio est. Et quando DEO aliquid tribuitur, quod dignitati eius derogat, uel negatur

tur de eo, quod ei competit, uel nomen eius irreuerenter tractatur, aut conui-
tiis incessitur, tunc construitur cum Accusatio, Leuit. XXIV, 11, 16, 23, IV, Reg.
XIX, 22. Quando uero creaturis id, quod DEI proprium est, tribuitur, tunc
absolute usurpatur, ut hoc loco. Hic blasphemat. Et Matth. XXVI, 65, Pontifex
dicit, blasphemauit. Sed Marc. III, 29, ubi miracula tribuuntur Beelzebubo,
dicuntur blasphemare in, uel contra, Spiritum S.

Καὶ ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς - - ἐν ταῖς καρδίαις ἱμῶν; Iesus igitur, uid. Vindic.
p. 166, cum uideret, pro sua omniscientia, qua corda scrutabatur, Io. II, 24,
25, Hebr. IV, 13, cogitationes ipsorum, quas in cordibus suis habebant malas,
sicut antea credentium uiderat fidem, iuxta uersum 2, dixit, ut occulta cor-
dium detegeret, quod iridem solius DEI est, Ier. XVII, 9, 10, sicut remis-
sio peccatorum, ex eoque Scribae non tantum conuincerentur de diuinitate
sua, quod sit θεάνθρωπος, uerus homo, et uerus DEVS, Ps. II, 6, 7, Ies.
VII, 14, IX, 6, 7, Io. I, 14, Gal. IV, 4, 1 Tim. III, 16, sed etiam in ipsum, ut
promissum Messiam, crederent. Cur, cum ex operibus meis haecenus editis,
uid. Matth. IIX, 3, 8, 13, 15, 16, 26, 27, 29, 30, 32, cognoscere, quod ego non
sim nudus homo, qui diuina facienda opera potestate gaudeo, iisque, si
crederetis, conuinci, potuissetis, me non blasphemare, quando illa facio, sed
uerum DEVM esse, uid. b. DEUTSCHMANNI Disp. de potestate remittendi
peccata Christo homini communicata, uos cogitatis mala, πονηρά, quae satanas,
πονηρὸς ille, uobis incredulis suggerit, in cordibus uestris, ex quibus incre-
dulitate expulistis Spiritum S. cuius loco malus nunc in uobis haec mala ope-
ratur spiritus. Ex quibus perspicitur simul, scandalum acceptum esse ma-
lum, eiusque originem a malo spiritu ducendam, qui, quae diuina, quae
sancta, quae uera, sunt, in res malas, profanas, et mendacia conuertit.
Est uero scandalum acceptum, siue, ut aliis dicitur, per accidens, quan-
do homines offenduntur uerbis et factis bonis, neque improbe, neque
importune, ab alio propositis, sed ex mera maleuolentia, aut sinistro
quodam iudicio, in offensionem rapiuntur, atque inde praeter intentionem
agentis, et praeter naturam actus, sequitur alterius ruina, idque est uel
improbiorum, ut recte scribit b. RECHENBERGIVS, in HieroLex. p. 1489,
quando homines sumunt occasionem peccati, aut ruinae ex rebus in se bonis,
et quas aliter agere non licet. Ita ipse Seruator, ob humilitatem suam,
Iudaeis petra fuit offensionis et lapis scandali, Ies. IIX, 14, Luc. II, 34,
Rom. IX, 33, 1 Petr. II, 6. Ita saluari doctrina, captum humanum superante,
quotidie scandalizantur multi, qui nolunt cogitationes suas, efferentes se contra
cognitionem DEI, in captiuitatem redigere, ad obediendum Christo. Tali scan-
dalo scandalizantur plerumque improbi, neque ideo, quae illi scandalum accipi-
unt,

unt, ipsae res, alioquin bonae et necessariae, omittendae sunt, aut aliquid in iis mutandum, uel infirmorum, quando rebus indifferentibus offenduntur homines non quidem mali, neque impii, sed aut in charitate uacillantes, aut discretionē destituti, et habentes zelum, sed non secundum scientiam. Exemplum apud Paulum extat de esu carnium et idolothytorum, Rom. XI V, et 1 Cor. IIX. Ceterum scandala, in genere accepta, ad tres referuntur classes, uid. RECHENBERGIVS laudatus, l. c.

τί γάρ ἐστιν ἑυκοπώτερον εἰπεῖν; - - περιπάτε; *Quid enim, attendite uos, qui adeo male de me sentitis, blasphemiae uerba mea insimulantes, alio diuinitatis opere uos conuincam, quis sim, et quod non blasphemauerim, respondeatis igitur, et ipsi sitis iudices, quid est facilius cum efficacia dicere? Remissa sunt tibi peccata, uti iam dixi, aut dicere? Surge et ambula.* Procul dubio diceris, utrumque esse difficile, imo impossibile, homini, cum utrumque in diuinis operibus sit referendum, et nemo hominum ἀνθρώπου ὡς dicere possit cum effectu, *tibi remissa sunt peccata, uel, surge et ambula*, quo uel peccatorum fiat remissio, uel perfecta et integra incolumitas restituatur. Quod si igitur, pro mea omnipotentia, quae mihi, ut DEO, propria est, et pro potestate, quae mihi, ut homini data est, Io. V, 26, 27, hoc praestitero uerbis, et oculis uestris uideritis, illud etiam, quod audiistis, sed non uidistis, utrum factum sit, nec creditis, quia estis increduli, eadem facilitate, uel eadem facili opera, me facere potuisse sine blasphemia, quilibet uestrum iudicabit. Et quamuis, si comparatio inter peccatorum remissionem instituatur, et inter sanationem παραλύσεως, et utraque in se consideretur, haec utique longe facilior sit illa, quia peccatum est tantum malum, quod hominem naturaliter a DEO segregat, eiusque facit inimicum, et filium irae, Ies. LIX, 2, Rom. V, 8, 10, Eph. II, 13, imo causa sit omnis mali omniumque morborum, quae certe de paralyti dici non possunt, deinde παραλύσεως sanatio corpus, peccati uero remissio animam cumprimis, concernit, tertio, illa est naturae, et naturalibus mediis auferri potest, haec est solius gratiae a Filio DEI partae, quam ne uniuersa quidem natura efficere potest, tamen cum hoc loco Dominus uideatur peccatorum remissionem habuisse faciliorem ipsa sanatione paralyseos, eo sensu uox ἑυκοπώτερον capienda non est, sed ratione manifestationis externae coram hominibus per uerba, siue τὸ dicere, nimirum, cum nemo uidere posset, utrum remissa peccata essent paralytico, ut dixerat Dominus, facile accusare poterant, Dominum latebras quaerere et blasphemare, sed cum uerbo uno paralytici sanaret corpus, nemo eum fallaciae insimulare, sed quilibet colligere, poterat, eundem quoque sanasse animam, in quam sententiam THEOPHYLACTVS etiam scripsit, inquiens,

inquiens, *Ex corporis cura fidem uobis faciam, quod sanem animas, per rem minorem maiorem confirmabo, quod latet, manifestabitur per id, quod patet.* Infert ergo *ἐυκοπώτερον* id, quod tutius, sine periculo, fieri potest, prout recte hoc uidit CORNELIVS A LAPIDE, ad h. l. scribens, *quia minus periculosum est illud, quam sit hoc.* Nam qui dicit, Remitto tibi peccata, mendacii argui non potest, siue ea reuera remittat, siue non, quia nec peccatum, nec peccati remissio, oculis uideri potest. Qui autem dicit paralytico. Surge et ambula, se et famam suam euidenti falsitatis periculo exponit, reipsa enim si paralyticus non surgat, falsitatis, imposturae, et mendacii ab omnibus arguetur et conuincetur. Sic dicimus. Facilius est scribere res Tartaricas, quam Italicas, quia hic a multis, ille a nemine falsitatis argui potest. Vnde signanter Christus non ait. Quid est facilius, remittere peccata, an sanare paralyticum, sed dicere. Dimittuntur tibi peccata, an dicere. Surge et ambula. Nota τὸ dicere. Facilius enim et minus periculosum est dicere. Remittuntur tibi peccata, quam dicere, Surge et ambula.

ΠΡΟΣΟΙΚΕΙΩΣΙΣ

- I Cum in iudicando facile labi et errare possit homo, quilibet sibi caueat, ne praeceptum sit, siue mente, siue uerbis simul, ad proximi facta et uerba reprehendenda, uel condemnanda, sed, quod prius inquirendum sit memento, utrum uerum, an falsum sit, *Eccl. V, 1, Act. XVII, 11, 1 Thes. V, 21, 1 Io. IV, 1.*
- II Qui sapientes et magni uidentur, grauius saepe labuntur aliis, *Pf. LXII, 10, et sua sapientia semetipsos fallentes stultescunt, Rom. I, 22, 1 Cor. I, 20.* Nimium itaque ne sapias, *Ier. IX, 23, 24, Rom. XII, 16.*
- III Deplorandum est illud genus hominum, cui diuinae adeo actiones et ueritates sunt offendiculo, ex iisque scandala accipiunt, *Io. VI, 60, seqq. 1 Cor. I, 23, 24, in suam perniciem, iuxta προσοικ. sequentem.*
- IV Scandala accepta cum mortem saepe pariant aeternam, caue, ne hoc satanae laqueo capiaris, *Ies. IIX, 14, Luc. II, 34, 1 Petr. II, 8, coll. Ies. XXIIIX, 16.*
- V Ut improbis ob scandala accepta nullo modo cedendum est, uel ueritates ideo mutandae sunt, ne scandala accipiant, sic infirmis in adiaphoris rebus, certo respectu, cedendum est, ne ob scandala accepta pereant, *Rom. XIV, 15, 20, 21, 1 Cor. IIX, 11, 13.*

VI Disce, quod scandala accepta, licet in mente tantum concipiantur, nec publicentur, sint mala, et a malo originem habeant. Caue ergo tibi ab iis, et prius in rem inquire, iuxta προσοικ. I.

VII Noli tibi persuadere, homo, te coram DEO et Iesu tuo aliquid occultare posse. Ecce omnes actiones et cogitationes tuas uidet, easque detegere potest, 1 Sam. XVI, 6, 7, Ps. XXXIII, 15, XCIV, 7, seqq. CXXX X, 1, seqq. Ier. XVII, 10, Ez. IIX, 12, Ebr. IV, 13. Quare metue partim eius praesentiam, ne mala facias, partim confide ei, quod tuas uideat calamitates, et opportuno tempore sit opem laturus tibi, Ps. XCI, 15.

IIIX Si Christo cogitationes tuae malae displiceant, quid de actionibus tuis malis is statuet? Rationem, memento, te aliquando redditurum esse omnium tuorum operum, siue mente, siue gestibus, siue uerbis, siue actionibus, perpetraveris, Matth. XII, 36, 2 Cor. V, 10, 1 Petr. IV, 3, 4, 5.

IX Cum apud DEVM nihil sit impossibile, Luc. I, 37, omniaque ille facere possit, quaecunque uult, nec Christo quicquam difficile esse, crede. Est enim uerus DEVS, ideoque omnia habet, quae Pater habet, Io. XVI, 15, Rom. IX, 5, 1 Io. V, 7, qua homo autem est, ipsi omnis potestas data est in coelis et in terris, Matth. XXII, 18, Io. V, 27. Ad hunc ergo Iesum tuum confuge, eique uera fide confide, nec te repellat a se, nec deseret, Io. VI, 37, Ebr. XIII, 5, 6.

X Opera diuina dum se mutuo probant, sb uno ad alterum prouocari, et alterum ex altero probari, potest.

XI Ut remissio peccatorum a solo pender DEO, Ps. CXXX, 3, 4, Marc. II, 7, sic omnem illa oeconomiam salutis comprehendit, summique beneficii diuini rationem habet, Rom. III, 25, IV, 7, 8, 25. Noli ergo beneficii huius obliuisci, Ps. CIII, 2, seqq.

XII Vbi uera poenitentia, ibi remissio peccatorum. Noli ergo tibi persuadere, impenitens, peccata tua iri remissum tibi. Poenitentiam ergo age, si remissionis eorum particeps fieri uolueris, et crede Euangelio, Marc. I, 15.

XIII Gaude credens de eo tempore, quo Christus te tuis afflictionibus liberabit, tibi que dicet, surge, et ambula ad coelestia gaudia, Matth. XXV, 23, Luc. II, 29, 2 Tim. IV, 7, 8.

VER.

V E R S V S 6 — 8

6 ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφίεναι ἁμαρτίας, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ. Ἐγερθεὶς ἄρον σου τὴν κλίνην, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἔγει-
7 θεὶς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκόν αὐτοῦ.
8 Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι ἐθαύμασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεόν, τὸν δόν-
τα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀν-
θρώποις.

*Vt autem sciatis, quod potestatem ha-
beat Filius hominis in terra re-
mittere peccata, tunc dicit para-
lytico. Surgens tolle tuum lectum,
et uade in domum tuam. Et
surgens abiit in domum suam.
Videntes autem populi mirati
sunt, et glorificarunt DEVM,
dantem potestatem talem homi-
nibus.*

Ε Ξ Η Γ Η Σ Ι Σ

ἵνα δὲ εἰδῆτε - - εἰς τὸν οἶκόν σου. *Vt autem, cum nihil responderent* Scribae ad quaestionem Domini, quia aut obstupuerunt et puduerunt, quod ipsorum malitia cordis detesta fuerat, aut semet ipsos prodere no-
luerunt, aut denique respondere nequiverunt, *sciatis*, uos mala cogitantes, quod non blasphemauerim, ut uos errastis, sed reuera peccata remiserim, et conuincamini simul de hac ueritate, *quod potestatem omnem sibi, ob unio-
nem personalem, daram*, Matth. I, 21, XXIII, 18, Io. I, 14, V, 26, 27, *babeat*, qua κτῆσιν, seu possessionem, Col. I, 19, 20, II, 3, 9, licet ad tempus, in statu exinanitionis uersans, ea sese abdicauerit sponte, qua χεῖσιν, seu perpetuum usum, Phil. II, 6, 7, *Filius hominis* (qui ita dicitur a matre, Luc. I, 34, 35, Ebr. VII, 3, atque hinc unus ille hoc nomine compellatur, et licet ab Ezechiele, uid. Ez. III, 10, 17, 25, et alibi, hoc nomen Christi repetere uelint quidam, tamen obseruandum est, quod Ezechiel a causa nobiliori, siue Patre, דָּם בֶּן uoca-
tus fuerit, a quo Christus ἀπάτωρ nominari non potuit, unde nec Daniel eum, cap. VII, 13, appellauit דָּם בֶּן, sed כְּרִיסְטוֹס, conf. quae ad u. 31 Euang. Esto mihi sunt obseruata.) in terra remittere peccata αὐτοῖς ἐξουσίως, uid. ad uers. 2 notata, huius enim causa Christus uenit in hunc mundum et traditus est in mortem, Matth. I, 21, Rom. IV, 25, tunc dicit ad paralyticum, quae uerba sunt Euangelistae, ad indicandum modum sanationis, quod haec facta sit iussu, et uno uerbo, ἐγερθεὶς, surge, ui huius mandati mei corpori tuo sanitas hoc ipso momento donata esto pristina, et facultas non tantum temet erigendi ac surgendi, sed robur portandi etiam, tolle lectum tuum, quo hic allatus es, hunc nunc ipsum fer, ut unusquisque conuincatur, quod sic-
ut

ut uno uerbo mandati corporis, sic et animae, sanitatem, remissione peccatorum restituerim tibi, *et uade in domum tuam.*

Καὶ ἐγερθεὶς ἀπ' ἡλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. *Et confestim, eo ipso momento, quo Dominus uerbum omnipotentiae suae pronunciauerat, Ps. XXXIII, 9, sanitate recuperata, surrexit in conspectu omnium, ad gloriam Sospitatoris, et simul in dedecus maledicentium Scribarum, et, sublato lecto, prout iusserat Dominus, abiit, gaudii, glorificationis, ac gratae mentis erga DEVM et Saluatorem suum, procul dubio, plenus, in domum suam sanus, ex qua allatus erat aegrotans et miser, Sospitatoris sui omnipotentiam, misericordiam, omniscientiam et gratiam, grata mente collaudando, Ps. CIII, 1, seqq. amoremque eorum, qui eum ad Christum attulerant, depraedican-* do, ac miraculum in se editum euulgando ac glorificando, quanquam re-
ctius dixeris, quod haec sanatio non fuerit miraculum, sed complexus miraculorum, tria enim edidisse uidetur uno miraculo, primum, quod homini remitteret peccata, alterum, quod cogitationes cordium cognosceret, tertium, quod uno uerbo, et eo ipso momento, quo praecipiebat, Ps. XXXIII, 9, sanitatem restitueret aegroto. Atque hac ratione nullum est dubium, quin praepostere illi maledicentes, aut in ruborem fuerint dati, aut de errore suo conuicti ad sanio-rem mentem redierint, nisi, Iudaeorum excoecatorum more, eo magis indurati fuerunt, prout posthaec ipse Iesus de iis conquestus est, Matth. XIII, 14, 15, populus interim haec miracula magno excep-
pit plausu, de quo in uersu seq.

Ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι - - τοῖς ἀνθρώποις. *Videntes autem miracula, ad uersum antecedentem recensita, oculis corporis, et forte etiam, nisi omnes, tamen nonnulli, oculis mentis, turbae hic undique congregatae, et procul dubio inter eos peregrini et exteri quoque, prout in emporiis, ob commercia, ex uariis gentibus concurrere solent emptores et uenditores, demirantur, quoniam huiusmodi mirabilia DEI nunquam uiderant, quod homo possit peccata remittere, et tanta omnipotentiae opera edere, nec dubium est, inter eos quosdam fuisse, qui fide in Messiam et uera pietate haec opera Sospitatoris demirati sunt, quamuis plurimi, ut fieri solet, in nuda admiratione acquieuerunt, quibus etiam Scribas annumeramus. Licet enim illi, nunc conuersionis ac salutis suae diem illuxisse, intelligere possent, cum de potestate remittendi peccata, Christo data, conuicti et certi essent, tamen cum illi excoecati, Matth. XIII, 14, 15, uel leuiter admirarentur Domini miracula, uel ad calumnias redirent, eorum aut nemi-*
nem

nem ad ueritatis agnitionem, aut paucos saltem, peruenisse, credibile est. Populos interim, propius ad agnitionem ueritatis accessisse, et, quae ad pacem suam facerent, agnouisse, uidetur. Non enim illi tantum *demirati sunt* opera Domini miraculosa, sed etiam *glorificarunt*, piorum more, Ps. CXXXVI, 1 seqq. CXLVII, 1, CXLIX, 1, seqq. DEVM, creatorem et datorem omnis boni, Iac. I, 17, qui dedit potestatem talem peccata scilicet remittendi, tantaque miracula edendi, hominibus. Loquuntur illi in plurali, eandemque potestatem aliis quoque Prophetis adscribere uidentur, quam tamen soli Filio hominis, Christo, tribuere debuissent, cum hic solus *ἀντεξουσῶς* et absolute peccata remittere queat, ob potestatem omnipotentiae et omniscientiae sibi, per unionem personalem, datam, ut supra, ad u. 6, notauimus. Ex quibus coniciunt permulti, quod illi nondum recte de Christo senserint, neque Dominum pro Messia, quamuis pro Propheta quodam magno, habuerint, quales fuerunt V. T. Prophetae, tot miraculis celebres, et, qui, tum temporis, adhuc in uiuis erat, et in remissionem peccatorum baptizabat, Iohannes baptista, Matth. III, 6, XI, 2, 9, Marc. I, 4. Quibus licet potestas miracula faciendi, et peccata remittendi etiam data fuisset, *διανομῶς*, siue ministerialiter, eorum respectu, qui poenitentiam egerunt, Luc. I, 3, quam posthaec Dominus etiam suis Apostolis eorumque successoribus dedit, Matth. XXIX, 18, Io. XX, 21, 23, potestas autem peccata *ἀντεξουσῶς* et absolute remittendi, uel miracula edendi, ipsis concessa non erat, utpote quae, omnipotentiam et omniscientiam requirens, in solum DEVM, non in creaturas, cadit. Sed tamen rectius uidentur ii sentire, qui statuunt, populos illos Dominum utique pro Messia, siue magno illo Propheta, qui in mundum uenturus esset, habuisse, licet de persona eius, quod sit *θεάνθρωπος*, nondum satis instituti, nec in singulari locuti fuissent, quandoquidem pluralem pro singulari, per enallagen, Ebraeis et Graecis usitatissimam adhibuerunt. Id quod recte uidit GROTIUS etiam, scribens, ad h. l. τοῖς ἀνθρώποις. *Εναλλαγή numeri, familiaris omnibus prope linguis, quoties aliquid ἀνθρώπων denotare uolumus. Tale est, Sepultus in urbis Galaad. Descendit in latera nauis. Non enim hoc plebs admirabatur, isti potissimum Iesu Nazareno hoc ius esse concessum, sed ulli hominum tantum iuris datum esse cum stupore intelligebat. Nullum enim talis rei exemplum in omni uetustate exstabat. Haec autem omnia eo tendebant, ut libentius maioreque cum fiducia homines se in Christi traderent disciplinam, confis, se ueniam peccatorum non tantum per ipsum, sed et ab ipso consecuturos.* Conf. IO. GEORGII ZVR LINDEN Disp. de potestate hominibus data, et Vindiciae, p. 229, seq.

Π Ρ Ο Σ Ο Ι Κ Ε Ι Ω Σ Ι Ο

- I** Iesus tibi indicauit, peccator, se habere potestatem tibi peccata remittendi, cur ergo non confugis ad hunc thronum gratiae? *Rom. III, 25, IV, 25, Hebr. IV, 16, X, 19, seqq.* Cur desperas cum Caino? *Gen. IV, 13,* Cur metuis fratrem tuum? *Hebr. II, 14, seqq.* Cur dubitas de remissione, *Rom. II, 32, Iac. I, 6, 7.* Accede uera fide confidenter ad eum, *Act. XVI, 31, Hebr. XI, 10,* ecce ipse te inuitat, *Matth. XI, 28, Io. VI, 37.* Noli negligere salutis tempus, *2 Cor. VI, 2, Hebr. IV, 7.*
- II** Si peccatorum paralyti uis liberari, uocem hanc Seruatoris et medici tui *Exod. XV, 26,* audi, *Hebr. IV, 7.* Surge poenitentia a lecto huius mundi *Rom. XIII, 11, seqq.* *Io. IV, 15, 16,* tolle illum, nec amplius in illo recumbe, *Ies. I, 16,* et abi in domum Patris tui, *Pf. LXXXIV, 2, 3,* ibique hostias laudis et gratiarum actionis persolue, *Pf. L, 14, Ebr. XIII, 15, 16.*
- III** Cum id, quod Christus praecipit, fiat, *Pf. XXXIII, 9,* habet enim omnem potestatem in coelis et in terris, *Matth. XXIX, 18, Io. V, 26, 27,* confide ei, et crede, iuxta *προσοικ. I,* eum tibi, ad ipsum accedenti, adiuturum esse.
- IV** Quoties peccatorum scandalo labimur, toties surgere debemus, et quoties surgimus, toties nos Seruator in gratiam recipere uult, *Ies. LXV, 2, Ier. III, 12, 13, Matth. XI, 28, Io. VI, 37, Hebr. IV, 16.*
- V** Quae sapientibus huius mundi sunt scandalo, ab iisque despiciuntur, ea simplicibus et piis sunt saluti, *1 Cor. 23, 24,* ab iisque laudando et glorificando celebrantur, *Pf. XCV, 1, seqq. XCVI, 1, seqq. XCIIX, 1, seqq. CV, 1, seqq.*
- VI** DEI mirabilia non tantum in admirationem nos rapere debent, sed pia quoque mente expendere et celebrare ea debemus, iuxta *προσοικ. antecedentem.*
- VII** En amorem DEI erga genus humanum, qui ideo Filium suum unigenitum in mundum misit, ut homo factus pro te traderetur, quo remissionem peccatorum haberes, *Ies. LIII, 4, seqq. Io. I, 14, 29, III, 16, Rom. IV, 25, Gal. IV, 4, 5, 1 Tim. III, 16, 1 Ioh. IV, 9, 10.*
- IIIX** Licet ministri Ecclesiae potestatem remittendi peccata habeant ministerialiter et dependenter, noli tamen poenitens et credens, *Marc. I, 15,* dubitare de reali et actuali remissione tuorum peccatorum, *Matth. XIII, 18, Io. XX, 21, 23,* sed fidei et spei plenus, *Rom. II, 24, Hebr. XI, 1,* lauda Dominum, nec obliuiscere huius summi boni, *Pf. CIII, 1, seqq.*

Τ Ω Ι Θ Ε Ω Ι Μ Ο Ν Ω Ι Η Δ Ο Ξ Α

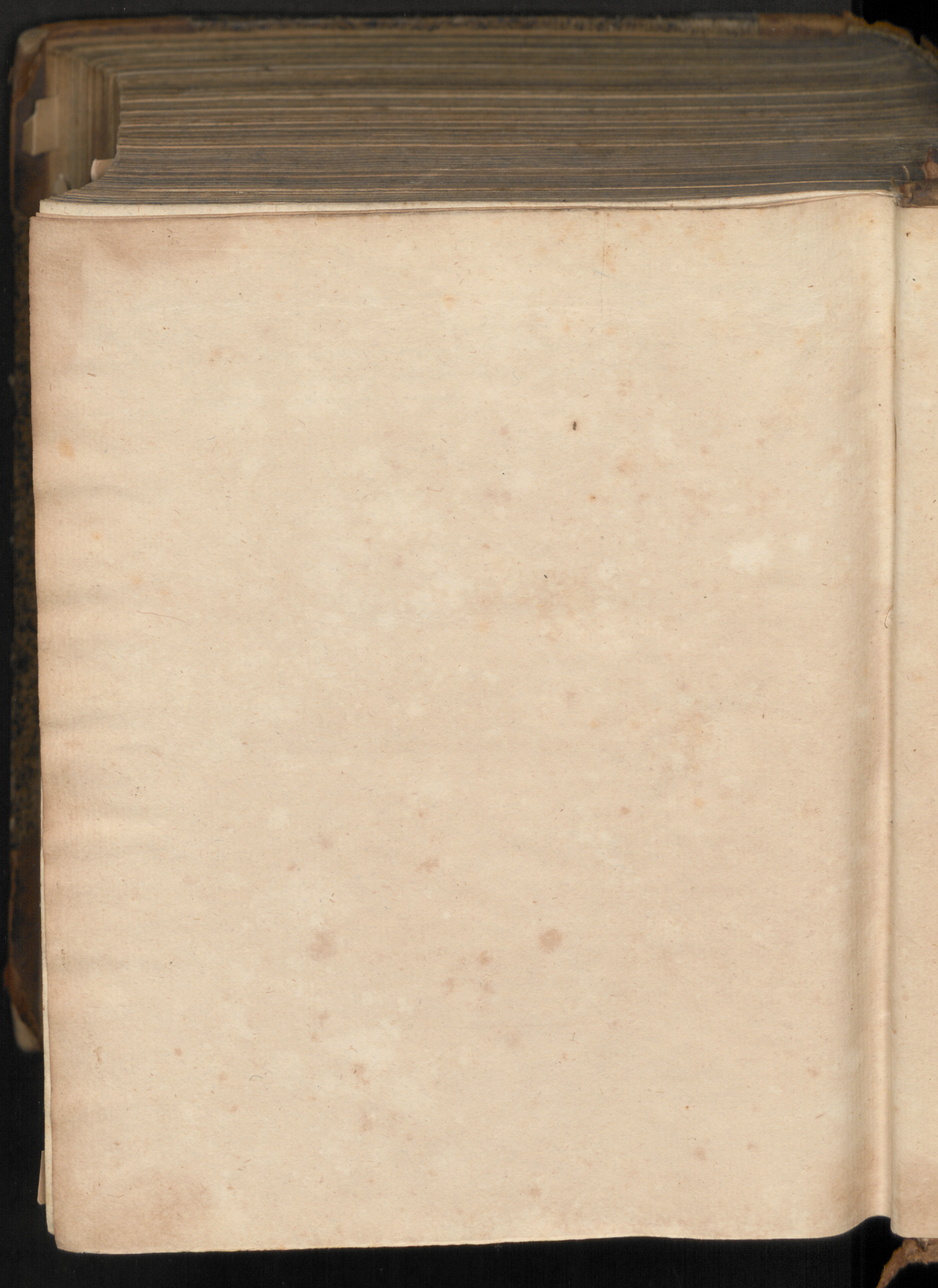
Index

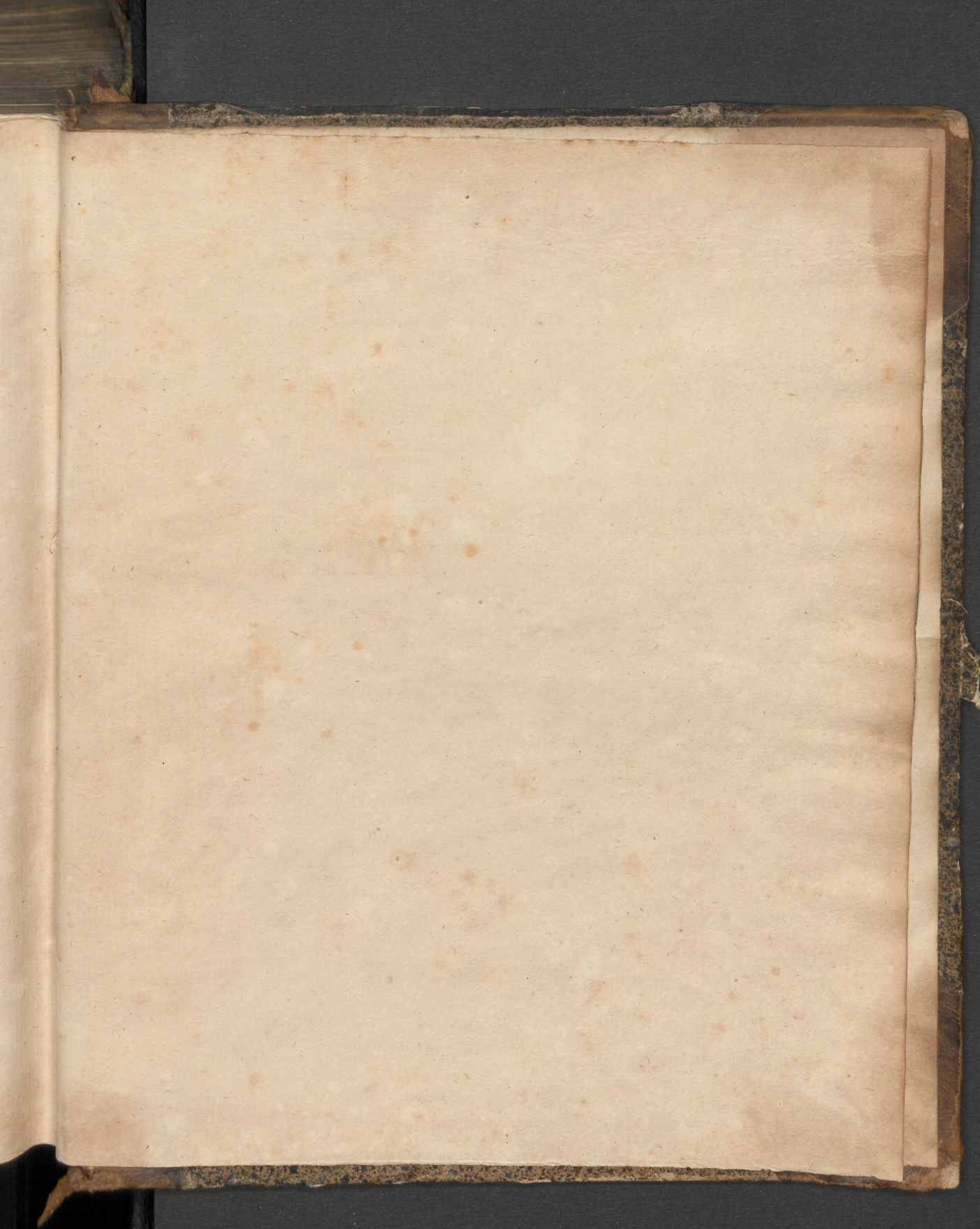
- 1) Christ. Aug. Schür (J. P. F. Bahrdt) De Vestigiis Religionis paganae apud Pontificis specimen ad Matth. IV. 10.
- 2) Jo. Frid. Hufschmann Vindiciae oraculorum quorundam Scripti. p. potissimum locorum Matth. V. 3 & XIX. 21-26.
- 3) Cass. fac. Stuebis de Manuscriptis terrae haereticis. Matth. V. 5. Sectio prior exeg.
- 4) Sectio posterior dogm.
- 5) Christ. Sigism. Georgius de Propria Supbia Vanitate ad Cl. Matth. V. 20-26. & Luc. V. 1-11.
- 6) Jo. Henr. Meserpschmid de Dictione sacra Agaveia & Ogea Agaveia ex Matth. VI. 12. contra Synesium.
- 7) Christ. Sigism. Georgius de Divinitate Christi omnipotentis & omniscientis attributis probata ad Cl. Matth. VIII. 1-13. 23-27. XII. 24-30 illustratos.
- 8) Christ. Lober. Müller (J. P. F. Neubauer) de Missionariis Christi. ad Matth. X. 10. & Luc. X. 3.
- 9) Christoph. Matth. Paffius de Ecclesia Petri inaedificata & Potestate ligandi & solvendi Petro data, ad Matth. XVII. 18. 19.
- 10) Theoph. Gul. Frisch (J. P. F. Bahrdt) de Potestate Ecclesiae, ad Matth. XVI. 19.
- 11) Christ. Sigism. Georgius de scandalo dato atq. accepto. ad Cl. Matth. XVIII. 1-11. & IX. 1-8.
- 12) Christ. Gottl. Frid. Wolffius de Divortio Iudaorum ad illustrationem var. S. S. Cl. imprimis Matth. XIX. 8-9.
- 13) Jo. Rud. Hering de Procuratore in Ninea Domini. ad Matth. XX. 8.
- 14) Christ. Sig. Georgius de gratia Dei homines vocante seria & universali. ad Cl. Matth. XXII. 1-14. & Joh. IV. 47-54.
- 15) de Amore erga Deum se ipsum & proximum. ad Cl. Matth. XXII. 34-46. & Luc. XIV. 1-11.
- 16) Jo. Henr. Bohn Commentatio in Matth. XXIII. 5. 9. 10. (Matth. XXIII. 37. Ab. Pars altera.)
- 17) Jo. Georg. Gottl. Schwartz (J. P. R. H. Rolli) de gratia convertente Iudaeis serio oblata & turpiter ab ipsis repudiata ad
- 18) Henr. Gottl. Richterius (J. P. H. Klausig) de Igitatione copiarum ecclesiarum circa finem orbis expectanda, ex Matth. XXIV. 29. Marc. XIII. 25. & Luc. XXI. 26.
- 19) Christ. Thomaeus (J. P. F. T. Moebius) de Injusto Pontu Pilati iudicio.
- 20) Christ. Sig. Georgius de sepi justificante & justificato ad Cl. Marc. VII. 31-37. & Luc. XVIII. 9-14.
- 21) Jo. Dav. Michaelis Dissertationes duae ad Marc. X. 42. & XV. 25. ac Joh. XIX. 14.
- 22) Chr. Sig. Georgius de Fide in I. C. ad dextram Dei exaltatum sacrificia, ad Cl. Marc. XVI. 14-20. & Joh. III. 16-21.
- 23) de Fidei ad dogmaticas certitudine. ad Cl. Luc. I. 57-80. & I. 39-56.
- 24) Georg. Gockius de Profecis Christi.
- 25) Christoph. Frid. Schott (J. P. H. C. Klemm) ad Luc. XIII. 23. 24.
- 26) Chr. Sig. Georgius de Homine eterno sua damnationis causa, ad Cl. Luc. XIV. 15-24. & XVI. 19-31.
- 27) de Imitatione Jesu & Dei misericordis ad Cl. Luc. XV. 1-10. & VI. 35-42.
- 28) Joh. Andr. Gailius in Dictionem Salvatoris Luc. XVII. 20-21. de Regno Dei in Terris.
- 29) Paul. Giffing & Pettjer de Osulo sancto Rom. XVI. 17. cum opposito Osulo Iuda. Luc. XXII. 48.
- 30) Jo. Gottl. Lange (J. P. H. C. Stemler) Nathanaelis de Christo confessio. Joh. I. 49.
- 31) J. Silemann dicta Schenck de Lotione a Christo administrata.
- 32) Joh. Ad. Qüander de Historia Mulieris adultera non adulterina, ad Joh. VIII. 1-11.
- 33) Gul. Aur. Frispenberg (J. P. C. R. Hoff) contra Georg. Trapezuntium in verba Christi ad Petrum Joh. XXI. 22.

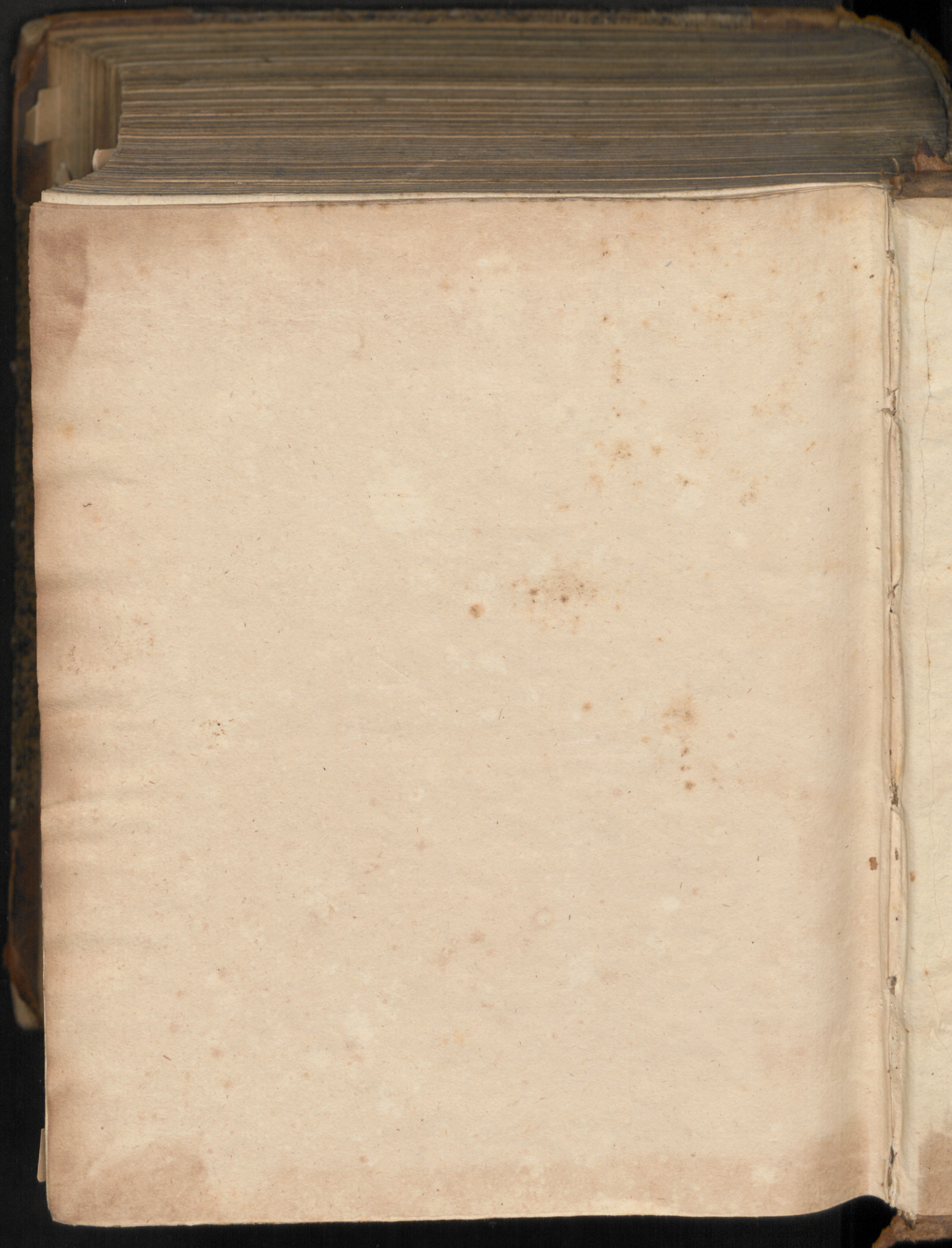
- 34) *Pictas pura seu affrica in suprema servatoris in cruce morientis* I pag. 3 de Repigius vulnerum pectus in
Xpo ad extenua iudicium reditio.
II p. 16 de Xpo placabilis exemplo.
b. *Jo. Christ. Wernsdorffii Panegyricus dei xpi aeternali habitus.*
- 35) *Bened. Gottl. Clauswitzii* *De obvia qua harmoniam historia Resurrectionis I.C. circumstant.*
- 36) *Gottl. Frid. Guda*
a. *Vindiciae Doctorum Johannis pro universali gratia ab explicationibus Lampii.*
b. *— Paucitatis Salvandorum à Collii Secundi Luvionis objectionibus.*
c. *— Nathanaelis a Patria sua contemptu.*

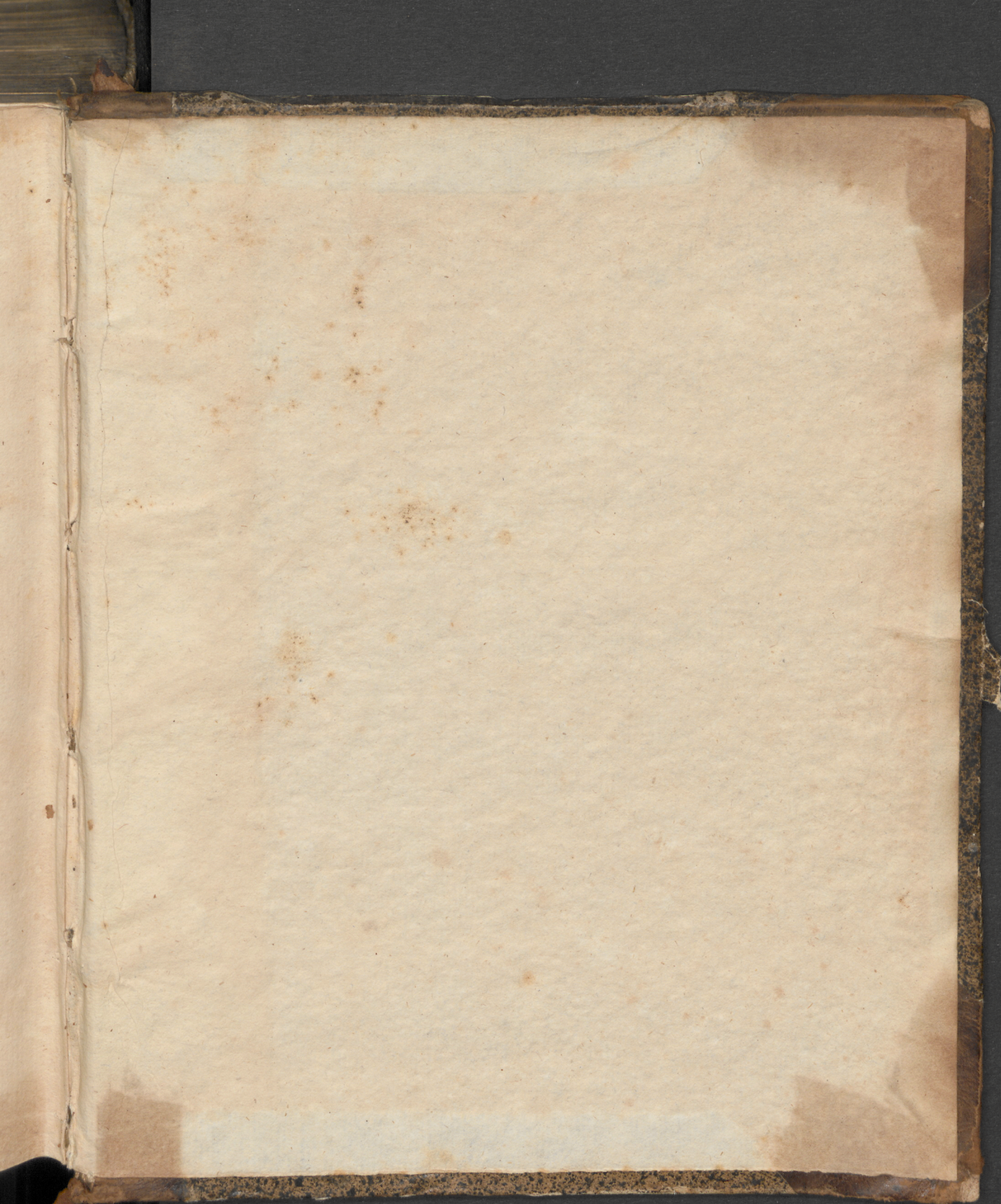
2

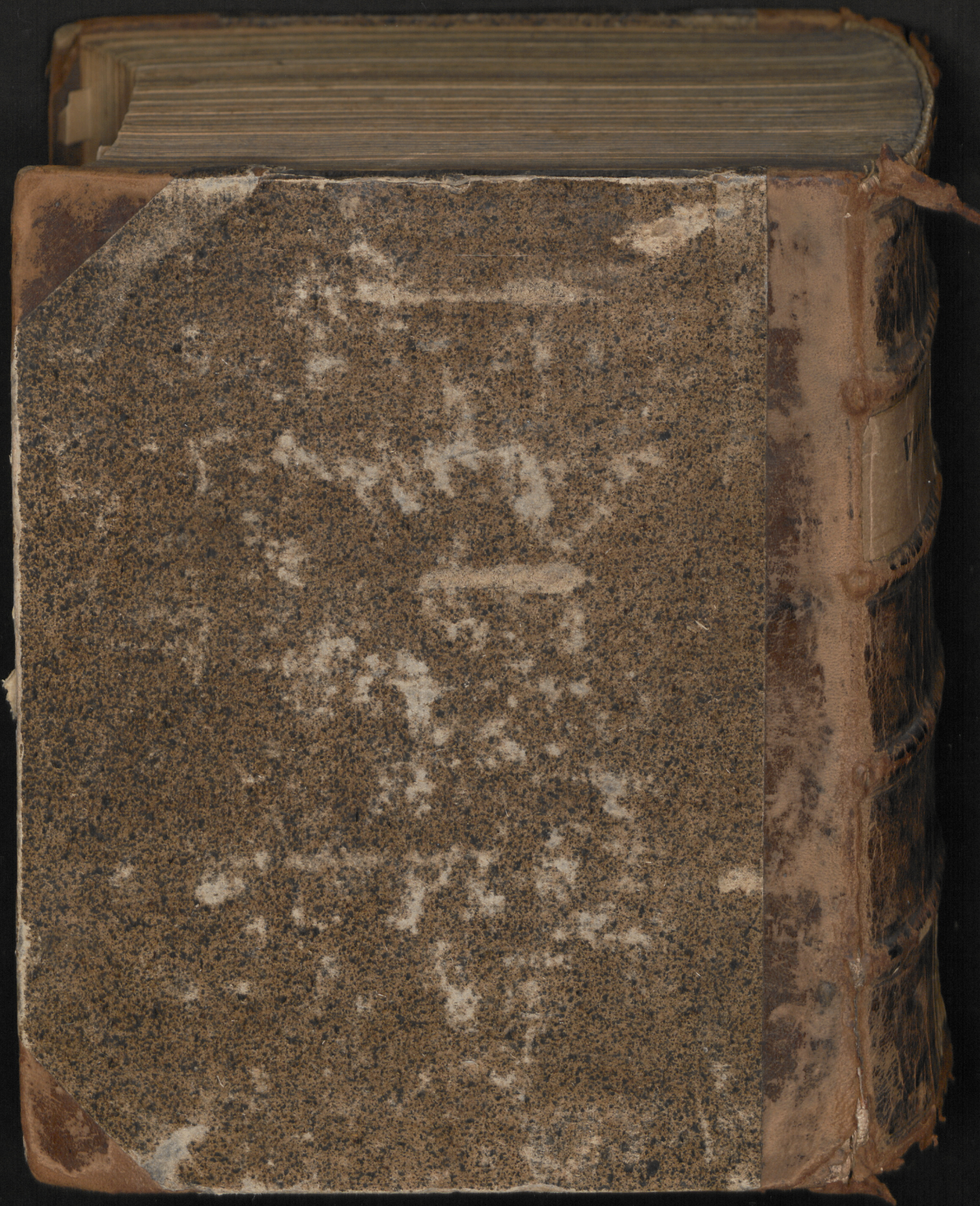
an 15. in
15. 15. 15.
15.

ΠΡΟΣΟΙΚΕΙΩΣΙΣ

I Iesus tibi indicauit, peccator, se habere potestatem tibi peccata remittendi, cur ergo non confugis ad hunc thronum gratiae? *Rom. III, 25, IV, 25, Hebr. IV, 16, X, 19, seqq.* Cur desperas cum Caino? *Gen. IV, 13, Cur metuis fratrem tuum? Hebr. II, 14, seqq.* Cur dubitas de remissione, *Rom. II, 32, Iac. I, 6, 7.* Accede uera fide confidenter ad eum, *Act. XVI, 31, Hebr. XI, 10, Ioh. I, 12, 13.* Noli negligere salutis tempus, *Matth. XI, 28, Ioh. VI, 37, 2 Cor. VI, 2, Hebr. IV, 7.*

II Iesus tibi indicauit, peccator, se habere potestatem tibi peccata remittendi, cur ergo non confugis ad hunc thronum gratiae? *Rom. III, 25, IV, 25, Hebr. IV, 16, X, 19, seqq.* Cur desperas cum Caino? *Gen. IV, 13, Cur metuis fratrem tuum? Hebr. II, 14, seqq.* Cur dubitas de remissione, *Rom. II, 32, Iac. I, 6, 7.* Accede uera fide confidenter ad eum, *Act. XVI, 31, Hebr. XI, 10, Ioh. I, 12, 13.* Noli negligere salutis tempus, *Matth. XI, 28, Ioh. VI, 37, 2 Cor. VI, 2, Hebr. IV, 7.*

III Quoties per nos peccata committimus, toties surgere debemus, et quoties surgimus, toties in gratiam recipere uult, *Ies. LXV, 2, Ier. III, 12, 13, Matth. VI, 12, 13, Hebr. IV, 16.*

IV Quoties per nos peccata committimus, toties surgere debemus, et quoties surgimus, toties in gratiam recipere uult, *Ies. LXV, 2, Ier. III, 12, 13, Matth. VI, 12, 13, Hebr. IV, 16.*

V Quae sapientibus haec praecipit, fiat, *Pf. XXXIII, 9, habet enim omnem potestatem in caelis et in terris, Matth. XXIX, 18, Ioh. V, 26, 27, confide ei, et crede in eum tibi, ad ipsum accedenti, adiuturum esse.*

VI DEI mirabilia non tantum nos rapere debent, sed pia quoque mente expendere et meditari, *Ies. XLV, 1, 2, Ier. III, 12, 13, Matth. VI, 12, 13, Hebr. IV, 16.*

VII En amorem DEI erga genus humanum, ut homo factus, quo remissionem peccatorum haberes, *Ies. LIII, 4, 5, Gal. IV, 4, 5, 1 Tim. III, 16, 1 Ioh. IV, 9, 10.*

VIII Licet ministri Ecclesiae potestatem remittendi peccata habent, non tamen poenitens dubitare de reali et actuali remissione tuorum peccatorum, *Rom. III, 25, Gal. IV, 4, 5, 1 Tim. III, 16, 1 Ioh. IV, 9, 10.*

ΤΩΙ ΘΕΩΙ ΜΟΝΩΙ Η ΔΟΞΑ